



GÖTEBORGS UNIVERSITET  
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

# Vad förväntar de sig?

En studie om 43 grundskollärares förväntningar på  
specialpedagogen

**Karin Steneros Einvall**

---

Examensarbete:	15 hp
Program:	Specialpedagogiska programmet/SPP600
Nivå:	Avancerad nivå
Termin:	Vt 2014
Handledare:	Anders Hill
Examinator:	Girma Berhanu
Rapport nr:	VT14-IPS-25 SPP600

## Abstract

Examensarbete:	15 hp
Program:	Specialpedagogiska programmet/SPP600
Nivå:	Avancerad nivå
Termin:	Vt 2014
Handledare:	Anders Hill
Examinator:	Girma Berhanu
Rapport nr:	VT14-IPS-25 SPP600
Nyckelord:	Specialpedagog, Arbetsuppgifter, Kompetens, Examensförordning

---

**Syfte:** Det övergripande syftet är att undersöka vad lärare förväntar sig att specialpedagogen ska arbeta med och hur dessa förväntningar ställer sig i relation till de kompetenser som specialpedagogen har enligt examensförordningen.

**Teori:** Det är en statistisk studie som bygger på en enkät med fasta svarsalternativ och en öppen fråga. Studien är en tolkande forskning där intresse finns att hitta mönster i pedagogernas förväntningar och sedan ställa dem i relation till specialpedagogens gällande examensförordning, specialpedagogikens och specialundervisningens historia och specialpedagogiska perspektiv. Den har därför en delvis hermeneutisk karaktär.

**Metod:** Som datainsamlingsmetod har enkäter använts. Enkäterna lämnades ut till fem grundskolor, 54 enkäter lämnades ut och 43 enkäter kom in. Därefter sammanställdes resultatet av enkäterna, både för totalt antal svarande men det gjordes också varsin sammanställning av lågstadiets, mellanstadiets och högstadiets lärares svar för att se om det fanns mönster och tendenser i hur lärarna på de olika stadierna svarade.

**Resultat:** Resultatet visar att lärarna har höga förväntningar på specialpedagogen och att de tycker att de flesta påståenden i enkäten som berör specialpedagogens kompetens och arbetsuppgifter är mycket viktiga eller ganska viktiga. I ett påstående bryts dock den tendensen och det är påståendet att specialpedagogen ska leda och utveckla det pedagogiska arbetet på skolan och ha förmåga att leda det pedagogiska arbetet på skolan med målet att möta behoven hos alla elever. Lärarna tycker att de viktigaste arbetsuppgifterna är de där specialpedagogen arbetar direkt med elever. Den allra viktigaste arbetsuppgiften tycker lärarna att individuell inriktad specialundervisning är. Lärarna förväntar sig även att specialpedagogen till största del ska analysera svårigheter på individnivå. I liten utsträckning efterfrågar lärarna, när de måste välja de tre viktigaste arbetsuppgifterna för en specialpedagog, att lärarna ska arbeta på grupp- och organisationsnivå. Minst efterfrågar de skolutveckling och stöd av specialpedagog inne i klassrummet.

## **Förord**

Först och främst vill jag tacka lärare som ingick i den här studien. Tack för att ni tog av er dyrbara tid och hjälpte mig genom att besvara enkäten och på så sätt dela med er av era förväntningar. Jag vill även rikta ett tack till de rektorer som hjälpte mig att komma i kontakt med lärarna.

Slutligen vill jag även tacka min handledare Anders Hill för kloka reflektioner och engagemang under arbetets gång.

# Innehållsförteckning

<b>Innehållsförteckning</b> .....	<b>2</b>
<b>Inledning</b> .....	<b>4</b>
<b>Litteratur och tidigare forskning</b> .....	<b>5</b>
Inkluderingsbegreppet .....	5
Specialpedagogik som kunskapsområde .....	6
Specialpedagogens yrkesroll .....	7
Specialundervisning.....	7
Specialpedagogens kompetens.....	8
Specialpedagogsexamen och speciallärarexamen.....	9
Skolans styrdokument.....	9
Lärarytbildningen.....	10
Elevhälsan.....	11
Tidigare forskning om specialpedagogens roll.....	11
Teoretiska ramar .....	12
Perspektiv på specialpedagogik .....	12
<b>Syfte</b> .....	<b>14</b>
<b>Forskningsansats</b> .....	<b>14</b>
Metodval.....	14
Urval .....	15
Genomförande .....	15
Analys och bearbetning .....	15
Undersökningens trovärdighet.....	15
Etik.....	16
<b>Resultat</b> .....	<b>17</b>
Förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter.....	18
Analysera svårigheter .....	18
Handledare, samtalspartner och rådgivare.....	18
Arbete med eleverna .....	18
Åtgärdsprogram och utredningar .....	19
Skolutveckling och elevhälsa.....	19
Specialpedagogens viktigaste arbetsuppgift.....	19
Mönster mellan stadier.....	20
Lågstadiet och mellanstadiet .....	20
Högstadiet.....	21
Förväntningar på specialpedagogens kompetens .....	21
Lågstadiet.....	22
Mellanstadiet.....	22
Högstadiet .....	22
Andra förväntningar på specialpedagogen .....	23
Lågstadiet.....	23
Mellanstadiet.....	23
Högstadiet .....	23
Resultatsammanfattning .....	24

<b>Diskussion .....</b>	<b>25</b>
Metoddiskussion.....	25
Resultatdiskussion .....	26
Förväntningar på specialpedagogens arbete .....	26
Skolutveckling.....	26
Dokumentation och utredning .....	27
Kvalificerad samtalspartner.....	27
Analyser på skol-, grupp- och individnivå.....	28
Viktigaste arbetsuppgifterna .....	28
Kunskap och förståelse inom specialpedagogik.....	29
Ämneskunskaper .....	29
Den öppna frågan.....	30
Elevehälsans arbete.....	30
Specialpedagogiska implikationer.....	31
Fortsatt forskning.....	32
 <b>Referenslista.....</b>	 <b>33</b>

## **Bilaga 1**

### **Bilaga 2 Sammanställning av enkät**

### **Bilaga 3 Sammanställning av enkät - lågstadiet**

### **Bilaga 4 Sammanställning av enkät - mellanstadiet**

### **Bilaga 5 Sammanställning av enkät - högstadiet**

### **Bilaga 6 Sammanställning av enkät - lärare som undervisar i flera stadier**

## Inledning

Specialpedagogik, och inte minst yrkesrollen specialpedagog, är historiskt sett en ganska ny företeelse inom forskning och skolans värld. Både den specialpedagogiska utbildningen och synsätt på elever i behov av stöd har varierat under årens lopp. Idag utbildas både specialpedagoger och speciallärare runt om i Sverige. Två yrkesroller med två olika examensförordningar. Frågan är dock om lärarna vet vad specialpedagogen utbildas i eller om de har koll på vilken kompetens specialpedagogen besitter?

Tanken till den här studien kom till när en undervisande lärare i SO uttryckte sina förväntningar på att en specialpedagog skulle planera en SO-lektion för en elev som fick stöd utanför klassrummet under hennes lektion. Frågan väcktes om den här specialpedagogen var utbildad i ämnet SO eller om det inte var den undervisande läraren som trots allt var den som egentligen var den bästa på att planera lektionen för eleven? Inte heller skollagen (SFS2010:800) ger svar på om det bör finnas en specialpedagog eller speciallärare på skolan, då elevhälsan, enligt skollagen ska innehålla person med specialpedagogisk kompetens. Vad innebär det egentligen?

Det är över 20 år sedan specialpedagogsutbildningen ersatte en tidigare speciallärarutbildning. Anledningen, enligt Persson (2007), för att markera att det skulle handla om en annan yrkesroll med vidare arbetsuppgifter än att enbart undervisa. Frågan är om det bara var utbildningen som förändrades? Fick specialpedagogen nya uppgifter eller tog specialpedagogen enbart över den tidigare speciallärarens roll? Blev arbetsuppgifterna vidare, som Persson (2007) menade att syftet med ändring var, eller fortsatte specialpedagogen enbart att undervisa?

I december 2013 kom en avhandling av Gunilla Lindqvist som bland annat berörde hur specialpedagoger, rektorer och lärare i grundskola och förskola ser på specialpedagogisk verksamhet och på elever i behov av särskilt stöd. Flera av yrkesgrupperna menade att det var viktigt att specialpedagogerna ägnade sig åt individuell specialundervisning (Lindqvist, 2013).

Ämnet känns idag högaktuellt i och med att både specialpedagoger och speciallärare utbildas sedan 2007 och förvirringen på så sätt fortsätter ute på skolorna. Är lärarna medvetna om olikheterna och likheterna mellan de olika utbildningarna och vilka förväntningar finns på deras olika kompetenser? I Högskoleverkets rapport (2012) s. 11 kan man läsa att "Ett sätt att skilja de två yrkesgrupperna åt var att beskriva specialpedagogens arbete som ett arbete *för* barn och elever, medan specialläraren arbetade *med* barn och elever". Så står det dock inte i examensförordningen, där ska båda yrkesgrupperna arbeta *för* elever. Frågan är också högaktuell då politiker från olika riksdagspartier ständigt i massmedia har uttalat sig, sedan pisa-resultatets släpptes i början av december, om att fler speciallärare och specialpedagoger måste utbildas för att få ordning på skolresultaten. Är politikerna medvetna om olikheterna och likheterna mellan de olika utbildningarna?

Utgångspunkten i studien är att de som valt att utbilda sig till specialpedagoger har valt den för att arbeta och ha den kompetens som utbildningen ger dem utifrån examensförordningen. Studiens fokus blir därför på lärarna och lärarnas förväntningar på specialpedagogen och specialpedagogisk verksamhet.

## Litteratur och tidigare forskning

För att kunna förstå undervisande lärares förväntningar behöver specialpedagogiska begrepp och perspektiv belysas. Det behöver också lyftas fram vilka olika synsätt som finns inom forskningen för att förstå specialpedagogiken. Det specialpedagogiska forskningsfältet har under senare år beskrivits utifrån olika synsätt och perspektiv, där frågan om normalitet och avvikelse alltid har varit återkommande i diskussioner och i arbetet med elever i behov av särskilt stöd. Teorier, perspektiv och diskurser har utvecklats för att förstå den problematik som uppstår i mötet mellan skolan och elevernas förutsättningar (Nordevall, Möllås & Ahlberg, 2009).

Hjörne och Säljö (2008) visar hur dessa teorier, perspektiv och diskurser ändrar sig efter den tid vi lever i. Tabell 1 visar hur vi har kategoriserat skolproblem historiskt.

**Tabell 1. Att kategorisera skolproblem – en sammanfattande historisk ögonblick**

Moralisk/religiös diskurs (1800-talet)	Psykologisk/ medicinsk diskurs (tidigt 1900-tal)	Pedagogisk/ medicinsk diskurs (1930-tal)	Social/psykologisk diskurs (1960-tal)	Biomedicinsk diskurs (1990-tal och framåt)
Utan erforderlig fattningsförmåga	Bildbar sinnesslö	Psykopat	Livlig	Psykiskt
Fåne	Obildbar	Omogen	Lättrörlig	utvecklingsstörd
Idiot	sinnesslö	Nervös	Blyg	Begåvningshandikapp
Sinnesslö	Idiot	Svåruppfostrad	Ängslig	ADHD/damp
Nagelbitare	Halvidiot	Hysteriker	Hämmad	Asbergers
Lat	Trög	Neurotisk	Aggressiv	Tourettes
Fattig	Dum	Skolkare	Neurotisk	Dyslexi
Tattarunge	Imbecill	Svagbegåvad	Förhärdad	Dyskalkyli
Långsam	Udermålig	Ordblind	Dåliga hemförhållanden	
Slö	Låg IQ	Störd	Dagdrömmare	
Oböjlig	Svagbegåvad	Vänsterhänt	Utanför	
Stygga		Psykisk efterbliven	Snattare	
Vanartig			Fabulerande	
Utomäktenskapliga barn			Skolkande	
			Skolvägrare	
			Läs- och skrivsvårigheter	
			Skolomogen	
			CP	

(Hjörne & Säljö, 2008, s. 55)

När man talar om och beskriver händelser och förväntningar på omvärlden finns olika utgångspunkter för hur världen beskrivs. Det går inte att på ett neutralt sätt återge ett sådant typ av skeende utan det görs utifrån olika perspektiv. Istället för perspektiv skulle man kunna använda sig av *föreställningar*, *diskurser* eller *teorier* om specialpedagogik (Nilholm, 2007a).

## Inkluderingsbegreppet

1994 kom Salamancadeklarationen för att bekräfta varje enskild persons rätt till undervisning. Salamancadeklarationen innehåller riktlinjer om hur man ska arbeta med elever i behov av särskilt stöd. Det står bland annat att elever i behov av särskilt stöd ska ha tillgång till ordinarie

skolor som pedagogiskt ska möta dem och tillgodose deras behov. Salamancadeklarationen uppmanar även alla regeringar att genom lagstiftning och riktlinjer förespråka integrerad undervisning där elever undervisas inom det ordinarie skolväsendet. Den uppmanar även regeringarna att se till så att lärarutbildningen och fortbildningen av lärare anpassas och kan tillgodose undervisningen av elever i behov av särskilt stöd inom det ordinarie skolväsendet (Unesco, 2006).

Salamancadeklarationen har haft stor betydelse vad gäller implanteringen av begreppet *inclusion* internationellt sätt. I översättningen av Salamancadeklarationen kom ordet inclusion att översattas till integration på svenska (Nilholm, 2006). Nilholm menar att begreppet integrering hade börjat urvattnas och det banade vägen för ett nytt begrepp, inkluderingsbegreppet. Salamancadeklarationen propagerar, enligt Nilholm, för att undvika särlösningar för elever i behov av särskilt stöd. Han hänvisar till Veslie som skriver att begreppet integration syftar på att ”avvikande” barn sätts i en organisation som från början inte är organiserats utifrån det faktum att barn är olika, medan inkludering handlar om att skolan ska vara förberedd och organiserad utifrån det faktum att barn är olika. Han skriver dock vidare att även inkluderingsbegreppet kan tolkas olika beroende på vem som tolkar och var det tolkas (Nilholm, 2006).

Skolan har historiskt sett skapat särlösningar för hanteringen av elevers olikheter. Det har alltid funnits visioner om att skapa en skola för alla där barn har rätt till delaktighet. Trots att Salamancadeklarationen är internationell ser begreppet inkludering eller inclusion olika ut i olika länder. I många länder får t.ex. inte funktionshindrade barn gå i skolan alls (Nilholm, 2006). Även i Europa skiljer sig skolsystemen åt beroende på hur många specialskolor som finns. Nilholm understryker därför att begreppet inkludering ser olika ut och betyder olika i internationella sammanhang. Även Dyson (2006) menar att inkludering inte är ett enhetligt begrepp som man kan ta till sig utan att bearbeta det. Det måste förankras i landets tradition, skolsystem och kultur.

## **Specialpedagogik som kunskapsområde**

Fischbein (2007) skriver om vikten av att se specialpedagogiken ur ett historiskt perspektiv för att förstå dess ställning i dagens Sverige. Historiskt sett uppstod specialpedagogiken som ett svar på att den vanliga skolan inte fungerade för alla elever (Nilholm, 2007a). Som kunskapsområde har specialpedagogiken en relativt kort svensk historia. I utredningar, artiklar i fackpress och andra dokument från 1940-talet behandlas frågan om hur undervisningen för barn med funktionshinder på bästa möjliga sätt bör bedrivas, diskussionen var inte en pedagogisk fråga utan man försökte snarare tillföra kunskapsområden som medicin och psykologi (Persson, 2007).

Specialpedagogikens huvudintresse har historiskt sett varit att studera individer eller grupper för att kunna utveckla metoder för att stödja och hjälpa (Ahlberg, 2007). Särskilda skolor skapades tidigt för barn som var blinda och döva och inte ansågs kunna gå i en skola för alla. Det skapades också tidigt i historien speciella klasser för barn som hade svårigheter att följa med i undervisningen eller i ordningen i skolan. Specialpedagogiken blev på så sätt en negativ definition och fick ta vid där den vanliga pedagogiken inte räckte till (Nilholm, 2007a). På samma sätt som specialpedagogiken traditionellt har fått ta vid där den vanliga pedagogiken inte räcker till så har specialundervisningen fått avlasta den vanliga undervisningen. På så sätt har både pedagogiken och den vanliga undervisningen inte behövt att fokusera på barns olika förutsättningar (Nilholm, 2007b).



Nilholm (2007b) beskriver i en artikel tre olika sätt att se på forskningen om specialpedagogik. Det första synsättet ser specialpedagogik som en helt egen vetenskap, där det rör sig om speciella barn och där det är just det speciella som får stor betydelse för forskningen. Det fokuseras på de individuella förutsättningarna och/eller på vilka metoder som kan hjälpa de elever som bedöms vara speciella. I detta synsätt, menar Nilholm (2007b), att den specialpedagogiska forskningen har sina rötter och sin tradition. Det andra synsättet är att se specialpedagogik som en tvär- och mångvetenskap, där forskningen sker inom ramen för många olika vetenskaper, Inom specialpedagogiken betonas psykologi som ett viktigt område (Nilholm, 2007b). I både det första och det andra synsättet har specialpedagogiken en underordnad roll, i det första synsättet går den parallellt med den vanliga pedagogiken och i det andra synsättet är det bara en del av flera andra vetenskaper. Det tredje synsättet handlar istället om att specialpedagogik och pedagogik närmar sig varandra och man försöker förstå specialpedagogiken som en del av allt pedagogiskt arbete (Nilholm, 2007b).

## Specialpedagogens yrkesroll

### Specialundervisning

Persson (2013) skriver att individers olikheter är en helt normal variation som kan beskrivas utifrån normalfördelningskurvan. Det går att läsa att normalfördelningskurvan sannolikt inte bara omfattar längd och andra yttre mått utan också gäller den kognitiva förmågan. Det är alltså inte mindre normalt att befinna sig längre ifrån kurvans mitt, det är bara mer ovanligt. Ändå skriver Persson (2013) att skolans värld har en tendens till att försöka definiera en gräns mellan vad som är normalt och onormalt.

Det traditionella sättet att möta elever i behov av särskilt stöd i skolan har varit att bedriva specialundervisning. Trots att det är svårt att finna forskningsresultat som visar att sådan undervisning har positiva effekter för de elever som har fått ta del av den. Från 1962 till början av 70-talet, den period då grundskolan infördes, utökades specialundervisningen kraftigt och en oro började sprida sig bland svenska myndigheter då fler och fler elever misslyckades. Det talades om att 20 procent av eleverna inte klarade sig i skolan och inte fick en fullgod utbildning (Persson, 2007).

I 1962 års skolförordning blev en ny form av specialundervisning möjlig, den gavs utanför klassrummet och kunde innebära att en elev med t.ex. läs- och skrivsvårigheter kunde få individuellt stöd antingen enskilt eller i mindre grupp. Frågan om specialundervisningen verkligen gav resultat behandlades i utredningen *Skolans inre arbete*, den så kallade SIA-utredningen. SIA-utredningen tog upp att skolans arbetssätt och arbetsformer i högre grad borde anpassas efter varje elevs förutsättningar. Detta perspektiv fick genomslag i Lgr 80 där det går att läsa att om en elev uppvisar svårigheter så är det viktigt att i första hand pröva om skolans arbetssätt går att förändra (Vetenskapsrådet, 2013).

1983 kom rapporten *Utslagningen i grundskolan* (SOU, 1983:63). Rapporten kom till för att kartlägga orsakerna till att en växande andel ungdomar lämnade grundskolan utan godkända betyg (Persson, 2007). Rapporten tar upp ett antal faktorer som påverkar det specialpedagogiska arbetet och den fastställer att akuta situationer alltid kommer att uppstå i skolans värld, men att dessa akuta situationer inte ska vara en anledning till att segregera eleverna genom särskild undervisning, anpassad studiegång och skolgångsbefrielse, då detta visat sig få negativa konsekvenser. Rapporten tryckte på att det var en av skolans viktigaste uppgifter att motverka detta (SOU, 1983:63).

Ett år efter att rapporten kom presenterade Skolöverstyrelsen en rapport *Elever med svårigheter*. I rapporten framgick det tydligt att skolan hade svårt att komma tillrätta med skolmisslyckanden med specialundervisning. Det gick också att läsa i rapporten att skolan satte in specialundervisning förhållandevis planlöst och inte funderade över dess syfte eller skillnaden mellan den och den vanliga undervisningen. Vidare tog rapporten upp att skolan måste arbeta med att förändra arbetssättet och på så sätt motverka att eleverna fick svårigheter (Persson, 2007). Kritiken blev en indirekt kritik mot specialundervisningen och speciallärarutbildningen. Därför gav regeringen ytterligare en grupp experter uppdrag att komma med förslag till hur man kunde förbättra för elever i svårigheter och hur man skulle skapa en ny speciallärarutbildning. Rapporten kom i oktober 1986 och benämningen speciallärare ersattes med specialpedagog för att betona att det inte enbart rörde sig om att undervisa (Persson, 2007). Utbildningen startades 1990 (Högskoleverket, 2012).

Både inom forskningen och den politiska debatten har specialundervisningens roll debatterats och ifrågasatts. En rad olika rapporter har visat att specialundervisningen bedrivits skild från den vanliga undervisningen utan att man varit klar över vad en sådan uppdelning innebär och ger för konsekvenser (Persson, 2011). Haug (1998) skriver att politik, debatt och utveckling vad gäller undervisning av barn i behov av särskilt stöd formas av olika intressen. Han menar att det finns ett stort intresse för insatser för dessa barn, men att det råder delade meningar om hur man ska bemöta dem och vilka åtgärder som är de bästa. I början på 2000-talet började svenska elevers resultat i internationella kunskapsmätningar att sjunka, vilket ledde till nya krav på specialundervisning för de elever som presterar sämst och att den undervisningen skulle ges av en speciallärare (Persson, 2011). 2007 beslutade därför regeringen att återinföra en särskild yrkesexamen som speciallärare med två inriktningar: språk- och skriv- och läsutveckling samt matematikutveckling. 2011 infördes fyra nya inriktningar; utvecklingsstörning, synskada, dövhet och hörselskada samt grav språkstörning. I och med den nya speciallärarutbildningen fanns det nu två olika yrkesbenämningar som ledde till att arbeta med specialpedagogiska uppgifter på skolorna (Högskoleverket, 2012).

2011 gav regeringen Högskoleverket i uppdrag att utreda behovet av en särskild specialpedagogexamen och behovet av specialpedagoger. Resultatet av den utredningen, dvs. högskoleverkets uppfattning, blev att den specialpedagogiska kompetens som finns i examensförordningen för specialpedagogen behövs för att täcka de behov av stöd på individnivå, gruppnivå och organisationsnivå som finns i den svenska skolan och förskolan. Men, menar Högskoleverket, denna kompetens kan med fördel inkluderas som en sjunde valbar inriktning i speciallärarexamen (Högskoleverket, 2012). Beslut i frågan har fortfarande inte fattats.

## **Specialpedagogens kompetens**

Persson (2013) skriver att specialpedagogen i det pedagogiska arbetet i skolan och förskolan har en viktig roll. Tillsammans med rektor ska specialpedagogen säkerställa att verksamheten verkligen är till för alla barn och elever. Specialpedagogen ska således arbeta för att utveckla kvaliteten i det inre arbetet så att en god lärandemiljö kan erbjudas alla. Det är viktigt att specialpedagogen är en kvalificerad samtalspartner och rådgivare för både skolans personal men också för föräldrar. Det är även viktigt att specialpedagogen har förmåga att arbeta nära arbetslagen och enskilda lärare, med t.ex. kartläggning. Det innebär också att specialpedagogen ska medverka i den individuella planeringen för elever i behov av särskilt stöd, kunna upprätta åtgärdsprogram, kunna genomföra och utvärdera dem. Hur den specialpedagogens kompetens bör användas ute på skolorna beror på verksamhetens behov och ställer därför höga krav på flexibilitet (Persson, 2013).

## **Specialpedagogsexamen och speciallärarexamen**

I examensförordningen, SFS 2011:688, står det vilka mål som studenten ska ha uppfyllt för att erhålla specialpedagogsexamen. Specialpedagogsexamen är en vidareutbildning där krav ställs på att man ska ha en avlagd grundlärarexamen, ämneslärarexamen, yrkeslärarexamen, förskollärarexamen eller motsvarande äldre examen. Utbildningen är på avancerad nivå och omfattar 90 högskolepoäng. Målet med utbildningen är enligt examensförordningen att studenten visar kunskap och förmåga att självständigt arbeta som specialpedagog för barn och elever i behov av särskilt stöd (Göteborgs Universitet, 2013a).

För att erhålla specialpedagogsexamen ska studenten visa fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik och ha insikt i aktuell forskning. Det är också viktigt att studenten visar förmåga att kritiskt identifiera, analysera och även medverka i förebyggande arbete på skolor för att förhindra svårigheter och undanröja hinder i olika lärmiljöer. Ett mål i examensförordningen är att kritiskt och självständigt utföra pedagogiska utredningar och analysera svårigheter på organisationsnivå, gruppnivå och individnivå, samt utforma och delta i arbetet med åtgärdsprogram. För att erhålla specialpedagogisk examen ska även studenten visa fördjupad förmåga att vara kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor för både kollegor, föräldrar och andra berörda. Ytterligare ett mål är att ha kunskap i att leda utveckling av det pedagogiska arbetet på en skola med målet att möta behoven hos alla barn och elever (Göteborgs Universitet, 2013a).

Den tidigare skrivelsen, i föregående examensförordning för specialpedagogen, att specialpedagogen aktivt ska kunna arbeta med barn, ungdomar och vuxna i behov av stöd har strukits. Det innebär att specialpedagogens utbildning inte längre innefattar att undervisa (Persson, 2013). Ordet undervisning finns inte heller i speciallärarnas examensförordning däremot finns ett mål att visa fördjupad förmåga till ett individanpassat arbetssätt för elever i behov av särskilt stöd (Göteborgs Universitet, 2013b).

Examensförordningarna för specialpedagoger och speciallärare är snarlika och flertalet kurser är gemensamma. Det som främst skiljer speciallärarens och specialpedagogens examensförordningar åt är de olika inriktningarna: språk-, skriv- och läsutveckling, matematikutveckling, utvecklingsstörning, synskada, dövhet och hörselskada och grav språkstörning (Högskoleverket, 2012). Flertalet av de mål som finns i examensförordningen för specialpedagoger hittar man även i speciallärarnas examensförordning. Specialpedagogprogrammets mål i examensförordningen att visa fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik finns inte i speciallärarnas examensförordning (Göteborgs Universitet, 2013a; 2013b).

## **Skolans styrdokument**

Både i skollagen (SFS 2010:800) och läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Skolverket, 2011) framförs att alla barn och elever ska ges både ledning och stimulans för att utifrån sitt eget lärande och personliga utveckling nå så långt som möjligt. Vidare i kap 3 i skollagen står det att särskilt stöd får ges istället för ordinarie undervisning. Dock ska det särskilda stödet i första hand ges inom den elevgrupp som eleven tillhör (SFS 2010:800).

I skollagen (SFS 2010:800) finns krav om att det ska finnas en elevhälsa på skolan som omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsans främsta arbetsuppgift är enligt skollagen att arbeta förebyggande, hälsofrämjande och stödja elevernas utveckling mot målen.

Om det framkommer att en elev befaras att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, skall detta enligt skollagen anmälas till rektor. Rektor ska sedan se till så att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Om utredningen visar att eleven är i behov av särskilt stöd, ska eleven ges det stödet. I enlighet med skollagen kap. 3 behövs det då upprättas ett åtgärdsprogram. 11§ i kap 3 lyfter frågan om särskilt stöd kan ges enskilt eller i annan undervisningsgrupp än den som eleven normalt tillhör. Det får skolan om det finns särskilda skäl (SFS 2010:800).

Även läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11, betonar betydelsen av arbetet kring elever i behov av särskilt stöd och elever i svårigheter. I andra kapitlet i Lgr 11 framgår att alla som arbetar i skolan ska ”uppmärksamma och stödja elever i behov av särskilt stöd...” och ”samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.” (Skolverket, 2011 s. 14). På samma sida står det även att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov och förutsättningar, och handleda, stimulera och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter och att läraren ska samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningens mål. Specialpedagogiken betonas på så sätt i skolans styrdokument, men det omfattar genom ovan citat att det berör alla lärare på skolan. Ahlberg skrev redan 2007, dvs. innan den nya läroplanen kom 2011, att skolans styrdokument verkade suddade ut gränserna mellan specialpedagogik och pedagogik. Hon skrev att om man ser det utifrån en inkluderande skola kan det ses som en styrka att dessa två närmar sig varandra och möts. Att hantera elever i svårigheter blir på så sätt ett ansvar för hela skolan och tillhör då både det specialpedagogiska och det pedagogiska kunskapsområdet (Ahlberg, 2007).

Vilka elever som menas i begreppen elever i behov av särskilt stöd och särskilt stöd går inte att utläsa i varken skollagen eller Lgr 11.

## **Lärarytbildningen**

Som tidigare nämnts startades en nioårig grundskola i början på 1960-talet. Kort därefter presenterades en ny utredning om en helt ny lärarytbildning där lärarna skulle vara rustade för att arbeta i en skola för alla. Tanken var att lärarytstudenterna skulle läsa främst pedagogik och metodik ihop med andra lärarytstudenter oavsett vilka åldrar de skulle undervisa. Skälet var att lärarna på det sättet skulle öka sin förståelse för behovet att samverka över både ämnesgränserna och åldersgränserna. Under 1970-talet tillsattes nya utredningar om lärarytbildningen, men några egentliga beslut kom inte förrän i mitten på 80-talet då en grundskollärarytutbildning med två inriktningar infördes, en mot årskurserna 1-7 och en mot 4-9 (Persson, 2011).

2001 förnyades åter lärarytutbildningen. Tanken var att lärarytutbildningen skulle vara bred och överskrida traditionella ämnesgränser och åldersgränser (Persson, 2011). Den gav möjlighet för den blivande läraren att inom ramen för grundutbildningen läsa specialpedagogik som inriktning. En sådan kompetens bedömdes vara viktig i alla skolformer för att kunna bidra med kunskap och förståelse om hur olika faktorer påverkar möjligheter för delaktighet och utveckling samt för att skapa goda lärandemiljöer för alla elever (Persson, 2013).

2011 introducerades åter en ny lärarytutbildning där syftet politiskt sätt var att höja kvaliteten och måluppfyllelsen i skolan. Man hänvisade till att den utbildning som infördes 2001 hade stora brister och det framhölls att blivande lärare behövde få bättre ämneskunskaper, samt bredare utbildning och fördjupade kunskaper i läs- och skrivutveckling (Persson, 2011). Persson påpekar att omsättningen av lärare går långsamt. Därför menar han att om man snabbt vill ha ett resultat av nya tankar så är det med största sannolikhet kompetensutveckling för redan verk-

samma lärare (Persson, 2011). Den lärarutbildning som startade 2011 tog bort möjligheten att läsa specialpedagogik inom utbildningen då det skedde på bekostnad av kunskaper i ett undervisningsämne. Det blev istället upp till varje lärosäte att utbilda de blivande lärarna på mötet med de heterogena grupperna så att de har förutsättningar att klara av att arbeta inkluderande utifrån läroplanens mål och skollagens paragrafer (Persson, 2013).

Sedan 2011 är det krav på legitimation för att få undervisa och sätta betyg. De lärare som var anställda innan 1 juli 2011 kan arbeta utan legitimation fram till sommaren 2015. Målet med legitimationen inom läraryrket var att öka kvaliteten i svensk skola, höja statusen och tydliggöra behörigheten. Genom det skolverket kallar Lärarlyftet II kan utbildade lärare komplettera sin behörighet, dvs. om en lärare undervisar i något som han eller hon saknar behörighet för (Skolverket, 2014).

## **Elevhälsan**

Hjørne och Säljö (2008) påpekar att skolsvårigheter är och kommer alltid att vara en del av skolan. De menar att människor är olika och eftersom alla barn måste gå i grundskolan så uppstår problem och dilemman av olika slag. De skriver vidare att elevhälsan har kommit att få en central roll för att hantera dessa problem och dilemman. Historiskt sett var elevhälsan en fråga om kroppslig ohälsa, men i takt med välfärdsamhällets utveckling har det ändrats. Undernäring, vitaminbrist och liknande tillstånd är inte längre ett problem i Sverige och istället har olika typer av psykosociala och pedagogiska problem uppstått

Ett elevhälsoteam består av olika professioner. Det ska enligt skollagen (SFS 2010:800) finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, skolsköterska, psykolog och kurator. Det ska även finnas tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens så att elevens behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Tanken är att de olika professionerna utifrån sina olika specialiteter ska bilda sig en uppfattning om elevers problem och komma med olika lösningar utifrån sin professionalitet och kompetens (Hjørne & Säljö, 2008). Syftet med elevhälsan är, enligt Hjørne och Säljö, att stärka elevens rätt. De menar att elevhälsans regelbundna möten är ett viktigt inslag i elevhälsans arbete för att ha möjlighet att diskutera och analysera de svårigheter som eleven möter när de ska hantera skolan och skolans krav. De framhåller även att det finns mycket som talar för att elevhälsan med dess olika professioner är viktig för att utveckla skolan. I studien om elevhälsan, som Hjørne och Säljö gjorde, har de dock svårt att se att de olika kompetenserna i elevhälsan bidrar till att åtgärdsförslagen blir mer välgrundade och professionella. Tvärtom resonerar de olika medlemmarna i elevhälsan på liknande sätt och utifrån samma utgångspunkter.

## **Tidigare forskning om specialpedagogens roll**

Det finns naturligtvis en hel del forskning som angränsar till den här studien. Så sent som i december 2013 kom en avhandling av Gunilla Lindqvist som tar upp delar av den här studiens innehåll. Lindqvist (2013) har studerat synen på specialpedagogiskt arbete genom enkäter och intervjuer. Hon har riktat sin frågeställning till både lärare, rektorer och specialpedagoger i förskola och skola. Hon har velat undersöka hur de olika yrkesgrupperna förklarar barns och elever svårigheter och vilken roll de tycker att specialpedagoger ska ha i arbetet kring dessa elever. Hon kom fram till att specialpedagoger, rektorer och lärare har olika uppfattningar om varför barnen är i behov av särskilt stöd och vilken roll specialpedagogen ska ha i arbetet med eleverna. Ett av resultaten i studien visade att 80 % av de som deltog hade uppfattningen att det är elevens personliga brister som gör att de är i behov av särskilt stöd. Längst ner på listan kom brister hos läraren (Lindqvist, 2013).

Studien är indelad i fyra delstudier, där den första delstudien kartlade hur de olika yrkesgrupperna förklarar elevernas svårigheter. Resultatet blev att de flesta yrkesgrupper såg barnens och elevernas personliga brister som anledning till att barnet var i behov av särskilt stöd. En majoritet av de tillfrågade ansåg att en medicinsk diagnos skulle ha betydelse för att få särskilt stöd och flera av yrkesgrupperna svarade att specialpedagogen skulle ägna sig åt individuell specialundervisning, men även handledning. Få tyckte att specialpedagogen skulle ägna sig åt skolutveckling. Enkäten som personalen på skolorna och förskolorna fick svara på tog upp vad de ville att specialpedagogen skulle arbeta med konkret. Enkäten tog inte upp specialpedagogens kompetens (Lindqvist, 2013). Syftet med den andra delstudien var att studera hur ledare i både skola och förskola förklarar barns svårigheter och hur skolan och förskolan ska hjälpa dem. Även här var resultatet att det till stor del berodde på brister hos elevens. Syftet med delstudie tre och fyra var att undersöka möjliga förändringar i skolsystemet (Lindqvist, 2013).

Malmgrens Hansens avhandling *Specialpedagoger – nybyggare i skolan* (2002) behandlar ämnet om specialpedagogen har fått en ny roll i skolan i och med att utbildningen förändrades. Hon beskriver hur tretton personer har upplevt att utbildas till den nya rollen specialpedagog med uppgift att förändra. I avhandlingen beskrivs att när utbildningen gjordes om på 1990-talet så utbildades specialpedagoger för att t.ex. handleda lärare istället för att undervisa elever, som tidigare speciellärare gjort. Avhandlingens huvudresultat tyder på att förändring av specialpedagogisk verksamhet inte har gått att genomföra innan pedagogens egen bild av specialpedagogisk verksamhet utvecklats.

## **Teoretiska ramar**

### **Perspektiv på specialpedagogik**

Nilholm (2007a) belyser föreställningen av specialpedagogik utifrån det *kompensatoriska perspektivet*, *det kritiska perspektivet* och *dilemmaperspektivet*. Den grundläggande idén i det kompensatoriska perspektivet är att kompensera individer för deras svårigheter och på så sätt söker man efter problemen hos individer. För att åtgärda dessa problem föreslår man metoder och åtgärder för att kunna kompensera de problem som individerna uppvisar. Enligt Nilholm (2007a) har denna forskning sin grund i medicinsk och psykologisk tradition och man söker därför efter psykologiska och neurologiska förklaringar till individernas problem.

Ur kritiken av det kompensatoriska perspektivet växte ett nytt perspektiv fram som Nilholm (2007a) benämner *det kritiska perspektivet*. Det är en kritik mot att det inte är individerna som behöver kompenseras för sina problem utan att det finns andra faktorer som ligger bakom den specialpedagogiska verksamheten. Här betonas faktorer som strukturella och socioekonomiska skillnader, professionella diskurser och intressen samt skolans misslyckande som förklaring till att vissa elever hamnar i svårigheter i mötet med skolan. I det kritiska perspektivet är man kritisk till de antaganden som finns i ett kompensatoriskt perspektiv där man ser skolmisslyckanden som ett tillstånd hos eleven, där man använder diagnoser för att objektivt urskilja olika svårigheter och där man tycker att specialpedagogisk verksamhet är en bra verksamhet för dessa elever. I det kritiska perspektivet söks istället orsakerna utanför eleven och här blir diagnoserna till nackdel för eleverna eftersom skolan då inte behöver förändra sitt sätt att undervisa eftersom det ses som en konsekvens av elevens brister (Nilholm, 2007a).

Nilholm (2007a) tar även upp ett tredje perspektiv som inte är lika väletablerat och som har vuxit fram i en kritik av det kritiska perspektivet, då det kritiska perspektivet gör anspråk på att kunna lösa de svårigheter som har skapats av skolan. Nilholm väljer att benämna det *dilemma-*

*perspektivet*, då han menar att skolan står inför vissa grundläggande dilemman oavsett om man ser det utifrån ett kompensatoriskt perspektiv eller ur ett kritiskt. Dilemmaperspektivet har också vuxit fram ur kritiken mot det kompensatoriska perspektivet, där elevgrupper riskerar att definieras som avvikande och bristfälliga. Nilholm skriver att specialpedagogiken bidragit till att fösa ihop grupper som inte passat in i skolsystemet och därigenom hanterat de olika dilemman som uppstår i skolan.

Det kompensatoriska perspektivet kan även beskrivas som det *kategoriska perspektivet* som utgår från att det är eleverna som är bärare av sina problem utifrån den rådande normen. Det *relationella perspektivet* ser istället elevernas svårigheter som en växelverkan mellan eleven och den miljö som eleven vistas i, fokus blir utifrån det perspektivet på samspelet mellan omgivningen och individen (Ahlberg, 2007). Skillnaden mellan begreppen blir således att det kategoriska perspektivet tar sin utgångspunkt i en medicinsk/psykologisk förståelse medan det relationella perspektivet istället utgår från en pedagogisk tanke där miljöerna spelar roll (Emanuelsson, Persson & Rosenqvist, 2001).

Persson (2013) visar konsekvenserna för skolans specialpedagogiska verksamhet beroende på perspektivval utifrån följande tabell.

	<b>Relationellt perspektiv</b>	<b>Kategoriskt perspektiv</b>
<b>Uppfattning av pedagogisk kompetens</b>	Förmåga att anpassa undervisning och stoff till skilda förutsättningar för lärande hos eleverna	Ämnesspecifik och undervisningscentrerad
<b>Uppfattning av Specialpedagogisk kompetens</b>	Kvalificerad hjälp att planera in differentiering i undervisning och stoff	Kvalificerad hjälp direkt relaterad till elevers uppvisade svårigheter
<b>Orsaker till special-Pedagogiska behov</b>	Elever i svårigheter. Svårigheter uppstår i mötet med olika företeelser i uppväxt- och utbildningsmiljön	Elever med svårigheter. Svårigheter är antingen medfödda eller på annat sätt individbundna
<b>Tidsperspektiv</b>	Långsiktigt	Kortsiktigt
<b>Fokus för special-pedagogiska åtgärder</b>	Elev, lärare och lärandemiljö	Eleven
<b>Förläggningen av ansvaret för specialpedagogisk verksamhet</b>	Arbetsenheter (-lag) och lärare med aktivt stöd från rektor	Speciallärare, specialpedagoger och elevvårdspersonal

(Persson, 2013, s. 160)

Ainscow (2005) tar också upp olika perspektiv på svårigheter i skolan. Hans perspektiv påminner om de ovan beskrivna, där hans första perspektiv går ut på att förklara svårigheterna med en diagnos hos eleven, elevens sociala bakgrund eller med andra psykologiska förklaringar. Skolans hjälp blir då att antingen flytta på eleven och/eller ge specialisthjälp. Det andra per-

spektivet går ut på att svårigheterna är en blandning mellan eleverna och skolan. I detta perspektiv blir stödet istället alternativt material, extra stöd i klassrummet och anpassning av planering. Det tredje perspektivet är istället att förstå specialpedagogiken som en del av allt pedagogiskt arbete på skolan, som en del av all planering och som ett arbete för att ständigt utveckla undervisningen för alla elever och på det sättet försöka hitta lösningar till att svårigheter uppstår.

## Syfte

Syftet är att undersöka vad lärare förväntar sig att specialpedagogen ska arbeta med och hur dessa förväntningar ställer sig i relation till de kompetenser som specialpedagogen har enligt examensförordningen.

Följande frågor är av avgörande intresse:

- Vad är utmärkande för lärarnas förväntningar på specialpedagogen och specialpedagogisk verksamhet?
- Vilka är de viktigaste arbetsuppgifterna för en specialpedagog, enligt lärarna?

## Forskningsansats

Det är en statistisk studie som bygger på en enkät med fasta svarsalternativ och en öppen fråga. Studien är, trots sin enkätmetod, en tolkande forskning där intresse finns att hitta mönster i pedagogernas förväntningar för att kunna ställa det i relation till gällande examensförordning, specialpedagogikens och specialundervisningens historia och specialpedagogiska perspektiv (Bergström & Boréus, 2005). Den har därför en delvis hermeneutisk karaktär. Hermeneutik kan ses som ett vetenskapligt förhållningssätt som har med tolkning och förståelse att göra. Den erkänner att det finns fler än ett sätt att se världen på. Hermeneutiken menar att världen ses utifrån olika aspekter och att den tolkas och förstås olika beroende på vem det är som tolkar (Ödman, 2007).

## Metodval

Valet av metod stod emellan att göra enkätstudie eller intervjuer. Den här studien vill försöka förstå lärarnas sätt att se på specialpedagogers kompetenser och vad de förväntas sig att specialpedagoger ska arbeta med, även om den bygger på en enkät och vissa kvantitativa data. I en kvantitativ undersökning är man intresserad av siffror eller annan form av siffror t.ex. ord som *mer* och *färre* (Trost, 2012). Det främsta motivet för en enkätstudie är att det går att samla in ett större empiriskt underlag än vid en intervjustudie. Fördelen med intervjuer är att det finns möjlighet att ställa följdfrågor och på så sätt få en djupare förståelse för tankar och förväntningar. Den möjligheten finns inte på samma sätt i enkäter. Nackdelen med intervjuer är att studien inte hade kunnat omfatta lika många informanter som när datainsamling sker via enkäter. Ytterligare en fördel med enkäter är att de som deltar i studien får vara anonyma under datainsamlingen. Risken finns att de som intervjuas påverkas av den som ställer frågorna. I det här fallet skulle det kunna ha blivit så att lärarna inte hade svarat utefter deras egna förväntningar på specialpedagogen utan efter vad de trodde var rätt. Den här studien försöker kombinera en kvantitativ och kvalitativ ansats och söka efter mönster i uppfattningar hos informanter som arbetar i grundskolans olika åldergrupper.



## Urval

Studien har ett icke-slumpmässigt urval. Till de icke-slumpmässiga urvalen hör *kvoturval*, *bevämlighetsurval* och *strategiska urval* (Trost, 2012). Den här studien har ett bevämlighetsurval. På grund av studiens begränsade omfattning valdes skolor som var bekanta. Dock valdes inte den egna arbetsplatsen då det hade kunnat påverka lärarnas svar och på så sätt påverka resultatet. Studien har även ett visst strategiskt urval då ambitionen var att lärare från både lågstadiet, mellanstadiet och högstadiet skulle vara representerat i studien. Studien riktas till lärare som undervisar i grundskolan årskurs 1-9. Det lades ingen vikt vid urvalet att de skulle vara behöriga i det ämne de undervisade. Lärarna skulle dock vara anställda på skolan, antingen i en tillsvidare tjänst eller i ett längre vikariat. Studien är inte intresserad av förskoleklass eller fritids, då de i dagsläget inte tillhör den obligatoriska delen av skolan. Vid urval, och inte minst vid bevämlighetsurval, är det viktigt att fundera över vilka relationer som man behöver förhålla sig till (Trost, 2012). Det lämnades totalt ut 54 enkäter. 43 enkäter kom in.

## Genomförande

Rektorer på sju skolor i södra Sverige tillfrågades om de var villiga att undersöka om de hade lärare som kunde tänka sig att vara med i en enkätundersökning. Fem rektorer svarade att de kunde förmedla kontakt med sina lärare. På en av skolorna tillfrågades lärare på lågstadiet, på en skola tillfrågades lärare på både mellanstadiet och lågstadiet, på en skola tillfrågades lärare på mellanstadiet och på de två sista skolorna tillfrågades högstadielärare. Enkäterna skickades till rektorerna på skolorna och i enlighet med Trosts rekommendation var enkätens förstasida ett missivbrev. Missivbrev är till för att informera om studiens syfte och för att motivera till att besvara frågorna (Trost, 2012).

Det var rektorerna på skolorna som delade ut enkäterna. Efter en vecka skickades sedan en påminnelse till rektorn. På en av skolorna var det en av lärarna som delade ut enkäterna och samlade in dem igen. Lärarna fick ca 2 veckor på sig att lämna in enkäterna innan de hämtades upp.

## Analys och bearbetning

När enkäterna var insamlade skulle de sedan bearbetas. Enkäterna gick först igenom stadiervis, lågstadiet för sig, mellanstadiet för sig och högstadiet för sig. Varje inringat svar ersattes med ett streck. Strecken fick olika färger utefter hur många år som lärarna arbetat som lärare. Mindre än 10 år markerades med rött streck, 10-20 år markerades med grått streck och mer än 20 år med svart streck. På så sätt blev det enklare att se om svaren skilde sig åt beroende på hur många år lärarna hade arbetat. Därefter lades alla svar samman för att få en helhet. Under genomgången av enkäterna markerades de mönster som på ett eller annat sätt kunde kopplas samman med studiens syfte. Markering gjordes också på hur många lärare som hade högskolepoäng i specialpedagogik. Det var svårare att göra en riktig markering på vilka ämnen lärarna undervisade i, då det varierade kraftigt.

## Undersökningens trovärdighet

För att enkätens validitet och reliabilitet ska bli god, dvs. den ska mäta det som den är avsedd att mäta utifrån studiens syfte, behöver den utformas på så sätt att den som svarar och den som frågar är överens om vad som avses med varje enskild fråga. I kvalitativa studier talar man dock inte alltid om validitet och reliabilitet, utan istället kan man tala om trovärdighet, eftersom syftet inte är att redovisa en sanning. Undersökningens trovärdighet handlar om studien

får svar på det som ansågs undersökas och om studiens resultat och analys är rimliga (Stukat, 2005). Då språket är ett trubbigt verktyg och vi tolkar det som skrivs på olika sätt (Andreasson & Asp-Onsjö, 2009) fick två lärare som inte deltog i studien läsa igenom enkäten och komma med synpunkter innan den lämnades ut.

För att få en bra svarsfrekvens inne i enkäten undveks öppna frågor då Trost (2012) betonade att det är tidskrävande, kan vara svårtolkat och att många väljer att inte svara på öppna frågor. För att undvika bortfall inne i enkäten då det påverkar studiens resultat och trovärdighet utformades enkäten utifrån påståenden med fasta svarsalternativ.

Då underlaget är begränsat är inte studien generaliserbar. Den kan dock få fram tankar och synpunkter som går att resonera kring i relation till studiens syfte. Den skulle också kunna tjäna som en kartläggning till en mer omfattande studie.

## **Etik**

Det finns en etikprövningslag som kom till för att skydda människor som är föremål för forskning så att de inte fysiskt eller psykiskt kommer till skada. Även om den här studien, i lagens mening, faller utanför etikprövning är det av stor vikt att de etiska kraven beaktas och följs. Studien utgår från Vetenskapsrådets (2011) regler om etik. Den tar hänsyn till det *informationskrav* som innebär att de som är med i studien ska informeras om studiens syfte och att deltagandet är frivilligt. Deltagarna fick information om studiens syfte via det missivbrev som utgjorde enkätens förstasida.

Studien tar även hänsyn till *konfidentialitetskravet*. Varken skolornas namn eller kommun uppges i studien och det är inte heller möjligt att i resultatdelen urskilja hur någon har svarat eller vilken skola ett svar kommer ifrån. Då även enkäten var anonym var det inte heller under sammanställningen av resultatet möjligt att urskilja vilken lärare som svarat.

Vidare tas hänsyn till *samtyckeskravet*. Ingen lärare tvingades att vara med utan de som blev tillfrågade fick själva välja om de ville delta genom att svara på enkäten eller inte. När påminnelserna om att svara på enkäten gick ut var det därför viktigt att poängtera att det var påminnelser och inte påtryckningar.

Det är även av stor vikt att fundera på hur det insamlade materialet ska förvaras. Materialet får inte förstöras då det kan komma tillfällen, t.ex. vid examenstillfället, där insyn i materialet kan vara både befogat och nödvändigt. Det är dock viktigt att det förvaras på ett sätt så att ingen obehörig får tillgång till det och kan nyttja det (Vetenskapsrådet, 2011).

## Resultat

Totalt lämnades 54 enkäter ut och 43 kom tillbaka. Det resulterade i ett bortfall på 20%.

Tabell 1: Fördelningen mellan stadierna

	Lågstadiet	Mellanstadiet	Högstadiet
Utlämnade	19	11	24
Inkomna	18	9	16
Svarsfrekvens	95%	81%	67%

4 av lärare i gruppen högstadiet fyllde i att de arbetade i flera stadier. Enkäten finns i bilaga 1.

12 av lärarna hade arbetat mindre än 10 år, 27 hade arbetat som lärare mellan 10-20 år och 2 hade arbetat som lärare i över 20 år. 2 valde att inte svara på den frågan. Vid genomgången av resultatet gick det inte att se några mönster eller tendenser utifrån hur många år lärarna hade i yrket. Därför kommer det inte redovisas vidare i resultatdelen, men det är redovisat i bilaga 3-6.

I enkäten efterfrågades om läraren hade läst några högskolepoäng i specialpedagogik, förutom de poäng som ingår i den ordinarie utbildningen. Det visade sig att 11 av de 43 lärarna hade gjort det. Den som läst minst uppgav att den hade läst 3 hp och den som uppgav högst antal poäng redovisade 60 hp. En av lärarna skrev att hon eller han var utbildad speciallärare, den äldre utbildningen. Det gick inte att utläsa något speciellt mönster för just den här gruppens svar i enkäten.

Det gick inte heller att redovisa vilka ämnen lärarna undervisade i då det varierade kraftigt. Någon undervisade bara i ett ämne och en del undervisade i flera ämnen. Det fanns därför inget mönster att utgå från när resultatet sammanställdes.

Resultatet presenteras utifrån enkäternas fyra delar där den första delen behandlar lärarnas förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter. Den andra delen tar upp vilka arbetsuppgifter lärarna tycker är viktigast, den tredje delen rör frågan om vilka förväntningar lärarna har av specialpedagogens kompetens och den sista delen i enkäten är en öppen fråga. Några lärare har valt att hoppa över enstaka frågor inne i enkäten, vilket har resulterat i att det finns ett visst bortfall vid enstaka påståenden. Alla resultat redovisas i bilaga 2-6.

Lärarna hade många förväntningar på vad specialpedagogen skulle arbeta med och vilka kompetenser han eller hon skulle ha. Enkäten var ställd som påståenden där de som svarade skulle bedöma påståendena utifrån fyra olika svarsalternativ:

*mycket viktigt*

*ganska viktigt*

*mindre viktigt*

*inte viktigt*

På nästan alla frågor som rörde specialpedagogens arbetsuppgifter och kompetenser valde lärarna att ringa in *mycket viktigt* eller *ganska viktigt*. Lärarna valde att i låg utsträckning ringa in *mindre viktigt* och *inte viktigt*.

## Förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter

### Analysera svårigheter

Tre av frågorna i enkätens första del tog upp specialpedagogens arbetsuppgift att analysera svårigheter på individnivå, gruppnivå och skolnivå. 37 (79%) svarade att det var mycket viktigt att specialpedagogen analyserar svårigheter på individnivå. 23 (53%) tyckte att det var mycket viktigt att specialpedagogen analyserar svårigheter på skolnivå, medan endast 11 (26%) tyckte det var mycket viktigt på gruppnivå.

### Handledare, samtalspartner och rådgivare

Tre av frågorna i enkätens första del tog upp förväntningarna på specialpedagogen som handledare, samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor.

Tabell 2: Specialpedagogen ska handleda:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
25 (58%)	11 (26%)	4 (9%)	1 (2%)

Tabell 3: Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
28 (65%)	14 (33%)	1 (2%)	0 (0%)

Tabell 4: Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner för föräldrar:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
22 (51%)	15 (35%)	6 (14%)	0 (0%)

Att specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor ansåg lärarna vara viktigare än att specialpedagogen ska vara handledare till lärare och vara samtalspartner för föräldrar. Lärarna förväntade sig i ungefär samma utsträckning att specialpedagogen ska vara kvalificerad samtalspartner för föräldrar som att de ska handleda lärarna.

I de här påståendena syns mönster och tendenser mellan de olika stadierna. Lärarna på lågstadiet förväntar sig i mindre utsträckning att specialpedagogen ska handleda, vara rådgivare och samtalspartner för pedagoger och föräldrar än vad lärarna på högstadiet och mellanstadiet gör. Det är av lågstadiets lärare som majoriteten av svaren *mindre viktigt* och *inte viktigt* finns.

### Arbete med eleverna

Tre påståenden i enkätens första del tar upp specialpedagogens direkta arbete med elever. Det handlar om att arbeta enskilt med elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet, att stötta upp enskilda elever inne i klassrummet och tredje påståendet tar upp att arbeta med undervisning i liten grupp för elever som är i behov av särskilt stöd. Lärarna hade höga förväntningar på att specialpedagogen ska arbeta utanför klassrummet med eleverna både individuellt och i liten grupp. 21 av totalt 43 (49%) anser att det är mycket viktigt att specialpedagogen arbetar individuellt med eleverna. Om det svarsalternativet förs samman med *ganska viktigt* är det 77% som tycker att det är en viktig arbetsuppgift.

På påståendet om specialpedagogen ska stödja enskilda elever i klassrummet tycker 16 (37%) att det är *mycket viktigt* och 16 (37%) att det är *ganska viktigt*.

## Åtgärdsprogram och utredningar

Att genomföra pedagogiska utredningar och vara behjälplig vid åtgärdsprogram rankar lärarna högt. Det är inte någon lärare som svarat att det skulle vara *mindre viktigt* eller *inte viktigt*. De flesta rankar dessutom dessa arbetsuppgifter som *mycket viktigt*. På påståendet om de förväntar sig att specialpedagogen är behjälplig vid utformandet av åtgärdsprogram har 32 (74%) valt svarsalternativet *mycket viktigt*.

Enkätens påståenden skiljer på att vara behjälplig vid utformandet av åtgärdsprogram och att specialpedagogen ska utforma åtgärdsprogrammen. Lärarna tycker över lag att det är viktigare att specialpedagogen är behjälplig än att specialpedagogen utformar åtgärdsprogrammen.

## Skolutveckling och elevhälsa

Det är ytterst få påståenden i första delen som lärarna har valt att ringa svarsalternativen *mindre viktigt* och *inte viktigt*. Ett av påståendena bryter dock detta mönster. Det är påståendet om att specialpedagogen ska leda och utveckla det pedagogiska arbetet på skolan. Här har majoriteten av lärarna svarat att de tycker att det är mindre viktiga arbetsuppgifter för specialpedagogen och endast fyra stycken lärare tycker att detta påstående är mycket viktigt.

Samarbetet med elevhälsan lyfts i den sista frågan på enkätens första del. Det är en arbetsuppgift som lärarna tycker är viktig och förväntar sig av specialpedagogen. Endast en lärare svarade att det är *mindre viktigt*, resterande lärare svarar *mycket viktigt* och *ganska viktigt*. Här syns samma mönster och tendenser mellan de olika stadierna.

## Specialpedagogens viktigaste arbetsuppgift

I den andra delen av enkäten fick lärarna ange vilka arbetsuppgifter som de tycker är viktigast (se bilaga 1). Arbetsuppgifterna var tagna från första delens 15 påståenden. Det sista alternativet var ett öppet alternativ där den som svarade på enkäten själv fick skriva en arbetsuppgift. Det alternativet valde ingen.

Lärarna fick fylla i 1-3 arbetsuppgifter som de tyckte var viktigast för specialpedagogen. Totalt inkom 125 svar av totalt 129 möjliga. Det innebär att nästan alla lärare valde att ange 3 alternativ.

Tabell 5: Sammanställning totalt (N=125)

<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>	<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>
<i>individuellt inriktad specialundervisning</i>	25	<i>elevhälsans arbete</i>	10
<i>handledning</i>	24	<i>dokumentation</i>	7
<i>anpassa material</i>	20	<i>stöd inne i klassrummet</i>	6
<i>utredningar</i>	16	<i>skolutveckling</i>	4
<i>undervisa smågrupper</i>	13	<i>annan arbetsuppgift</i>	0

Flest svar fick, som framgår av tabell 5, svarsalternativet *individuellt inriktad specialundervisning*. Alternativen *handledning* och *anpassa material* fick också många svar av lärarna. Skolutveckling får minst andel svar tätt följt av stöd inne i klassrummet.

Individuellt inriktad specialundervisning, undervisa i små grupper, stöd inne i klassrum och anpassa material är alla arbetsuppgifter direkt kopplade till eleven. Dokumentation och utred-

ning handlar om pappersarbete, och elevhälsa och skolutveckling är ett sätt att arbeta på skolnivå. Delas de olika arbetsuppgifterna upp i dessa grupperingar ser resultatet ut så här:

Tabell 6: Lärarnas förväntningar på vad specialpedagogen ska arbeta med (N=125)

Arbete med elever	64
Handledning	24
Dokumentation och utredning	23
Skolutveckling och elevhälsa	14

Den i särklass starkaste betoningen ligger på det direkta arbetet med elever. Därpå följer handledning, dokumentation och utredning och minst ofta nämns skolutveckling och elevhälsans arbete.

## Mönster mellan stadier

Det är inte stora skillnader mellan hur lärarna svarar beroende på vilket stadium de tillhör, men det finns vissa variationer.

Tabell 7: Översikt Vad förväntar sig lärare att specialpedagogen arbetar med?

	lågstadiet	mellanstadiet	högstadiet	flera stadier
Arbete med elever	28 (51%)	15 (56%)	15 (48%)	6 (55%)
Handledning	8 (15%)	4 (15%)	9 (29%)	3 (27%)
Åtgärdsprogram och utredning	9 (16%)	7 (26%)	4 (13%)	2 (18%)
Skolutveckling och elevhälsa	10 (18%)	1 (4%)	3 (10%)	0 (0%)
<b>Totalt antal svar:</b>	<b>55</b>	<b>27</b>	<b>31</b>	<b>11</b>

Som synes i tabell 7 så är resultatet snarlikt vid de påståenden som handlar om att arbeta med eleverna. Det är ungefär hälften av alla streck som sattes som hamnade på det direkta arbetet med eleverna. Det varierar dock mellan stadierna *hur* de önskar att specialpedagogen ska arbeta med eleverna, vilket framgår av tabell 8 - 11.

## Lågstadiet och mellanstadiet

På låg- och mellanstadiet är det den individuellt inriktade specialundervisningen som lärarna tycker är viktigast, se tabell 8 och 9. Lärarna på lågstadiet efterfrågar även undervisning i smågrupper, men förväntar sig inte i samma utsträckning stöd inne i klassrummet. Inte heller lärarna på mellanstadiet förväntar sig stöd inne i klassrummet, men de efterfrågar inte heller undervisning i smågrupper. Mellanstadielärarna i undersökningen efterfrågar i större utsträckning utredningar och åtgärdsprogram av specialpedagogen, medan lågstadiet i större utsträckning har fyllt i att elevhälsans arbete är viktigt för specialpedagogen.

Tabell 8: Sammanställning lågstadiet (N=55)

<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>	<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>
<i>individuell inriktad specialundervisning</i>	<i>12 (21%)</i>	<i>elevhälsans arbete</i>	<i>8 (14%)</i>
<i>undervisa i smågrupper</i>	<i>7 (13%)</i>	<i>dokumentation</i>	<i>4 (7%)</i>
<i>stöd inne i klassrummet</i>	<i>1 (2%)</i>	<i>skolutveckling</i>	<i>2 (4%)</i>
<i>anpassa material</i>	<i>8 (14%)</i>	<i>utredningar</i>	<i>5 (9%)</i>
<i>handledning</i>	<i>8 (14%)</i>	<i>annan arbetsuppgift</i>	<i>0 (0%)</i>

Totalt kom 55 svar in på lågstadiet av 54 möjliga. Någon av lärarna har valt att ringa in fyra alternativ.

Tabell 9: Sammanställning mellanstadiet (N=27)

<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>	<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>
<i>individuell inriktad specialundervisning</i>	7 (26%)	<i>elevhälsans arbete</i>	1 (4%)
<i>undervisa i smågrupper</i>	2 (7%)	<i>dokumentation</i>	2 (7%)
<i>stöd inne i klassrummet</i>	1 (4%)	<i>skolutveckling</i>	0 (0%)
<i>anpassa material</i>	5 (18%)	<i>utredningar</i>	5 (18%)
<i>handledning</i>	4 (15%)	<i>annan arbetsuppgift</i>	0 (0%)

På mellanstadiet inkom 27 svar av 27 möjliga.

### Högstadiet

Högstadielärarna har en tendens att efterfråga mer handledning. Det är deras största post i tabell 10. På låg- och mellanstadiet var den individuellt inriktade specialundervisningen den mest efterfrågade, men bland högstadielärarnas svar syns en jämnare fördelning mellan alternativen individuell inriktad specialundervisning, undervisa i smågrupper, stöd inne i klassrummet och anpassa material. På högstadiet inkom 31 svar av 36 möjliga.

Tabell 10: Sammanställning högstadiet (N=31)

<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>	<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>
<i>individuell inriktad specialundervisning</i>	4 (13%)	<i>elevhälsans arbete</i>	1 (3%)
<i>undervisa i smågrupper</i>	3 (10%)	<i>dokumentation</i>	0 (0%)
<i>stöd inne i klassrummet</i>	3 (10%)	<i>skolutveckling</i>	2 (6%)
<i>anpassa material</i>	5 (16%)	<i>utredningar</i>	4 (13%)
<i>handledning</i>	8 (26%)	<i>annan arbetsuppgift</i>	0 (0%)

Tabell 11: Sammanställning flera stadier (N=12)

<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>	<i>svarsalternativ</i>	<i>antal svar</i>
<i>individuell inriktad specialundervisning</i>	2 (16%)	<i>elevhälsans arbete</i>	0 (0%)
<i>undervisa i smågrupper</i>	1 (8%)	<i>dokumentation</i>	1 (8%)
<i>stöd inne i klassrummet</i>	1 (8%)	<i>skolutveckling</i>	0 (0%)
<i>anpassa material</i>	2 (16%)	<i>utredningar</i>	2 (16%)
<i>handledning</i>	3 (25%)	<i>annan arbetsuppgift</i>	0 (0%)

Av de lärare som undervisade i flera stadier kom 12 svar in av 12 möjliga.

## Förväntningar på specialpedagogens kompetens

Få av lärarna i enkätens tredje del har fyllt i svarsalternativen *mindre viktigt* och *inte viktigt*. Den här delen av enkäten består av sju stycken påståenden om specialpedagogens kompetens (se bilaga 1). Majoriteten av de undervisande lärarna som besvarar enkäten har i alla påståenden utom ett svarat att kompetensen som efterfrågas är *mycket viktig*. Det påståendet där inte majoriteten av de tillfrågade svarade *mycket viktig* är det om specialpedagogens förmåga att leda utvecklingen av det pedagogiska arbetet på skolan med målet att möta behoven hos alla elever. På det påståendet har 17 (40%) svarat *mycket viktigt*, 13 (30%) *ganska viktigt* och 11 (26%) *mindre viktigt*. Ingen av de tillfrågade lärarna har svarat att det inte är viktigt. Två har valt att inte svara på det påståendet.

Den kompetens som flest lärare ringat in som *mycket viktig* är att specialpedagogen ska visa en fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik. Här har 37 (86%) svarat att det är *mycket viktigt* och 4 (9%) har svarat *ganska viktigt*. Två har valt att inte svara på den frågan.

Ett påstående tar upp ifall läraren förväntar sig att specialpedagogen ska ha fördjupade kunskaper om elevers problem och behov i enskilda ämnen. Här har lärarna en tendens att svara olika beroende på vilket stadium de arbetar på.

Tabell 12: Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap om elevers problem eller behov i enskilda ämnen är:

	<i>mycket viktigt</i>	<i>ganska viktigt</i>	<i>mindre viktigt</i>	<i>inte viktigt</i>
<i>lågstadiet (N=17)</i>	13 (76%)	3 (18%)	1 (6%)	0 (0%)
<i>mellanstadiet (N=9)</i>	6 (67%)	3 (33%)	0 (0%)	0 (0%)
<i>högstadiet (N=12)</i>	6 (50%)	3 (25%)	2 (17%)	1 (8%)
<i>flera stadier (N=4)</i>	2 (50%)	2 (50%)	0 (0%)	0 (0%)

Högstadielärarna tenderade att inte förvänta sig att specialpedagogen ska visa fördjupad kunskap i enskilda ämnen. En av högstadielärarna valde att kommentera den frågan inne i enkäten och skrev att fördjupad kunskap i ämnena låg på ämneslärarna och inte specialpedagogerna.

Många lärare har ansett att det är viktigt att specialpedagogen har förmågan att individanpassa arbetssätt för eleverna i behov av särskilt stöd inne i klassrummet. 31 lärare (77%) valde *mycket viktigt* på det påståendet. Det gör den till den andra viktigaste förmågan i enkätsvaren.

De tre påståendena som lärarna har rankat som mest viktiga är att specialpedagogen visar kunskap och förståelse inom specialpedagogik, att specialpedagogen kan individanpassa arbetssätt i klassrummet och att specialpedagogen visar fördjupad kunskap i enskilda ämnen. De två påståenden som fått minst antal svar är att specialpedagogen ska visa förmåga att individanpassa arbetssätt utanför klassrummet och att specialpedagogen kan leda och utveckla det pedagogiska arbetet.

### **Lågstadiet**

På lågstadiet är de tre viktigaste förmågorna samma som ovan. De två kompetensområden som minst efterfrågas är att specialpedagogen kan leda och utveckla det pedagogiska arbetet och att specialpedagogen visar förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor.

### **Mellanstadiet**

I likhet med de andra stadierna efterfrågar lärarna på mellanstadiet att specialpedagogen har fördjupad kunskap inom specialpedagogik, men tillskillnad från lågstadiets lärare har dessa lärare svarat i hög utsträckning att de förväntar sig att specialpedagogen kan individanpassa arbetssätt utanför klassrummet. Specialpedagogens tredje viktigaste kompetens är, enligt mellanstadielärarna, att visa kunskap i enskilda ämnen och att individanpassa arbetssätt i klassrummet. De kompetenser som minst efterfrågas är samma som hos lågstadiets lärare.

### **Högstadiet**

På högstadiet syns ett annat mönster. I likhet med de båda andra stadierna är specialpedagogens förmåga att visa fördjupad kunskap inom specialpedagogik det viktigaste. Därefter kommer att vara en kvalificerad samtalspartner och att individanpassa arbetssätt i klassrum. Minst efterfrågas utveckling av det pedagogiska arbetet och individanpassa arbetssätt för elever utanför klassrummet.



De fyra som arbetar över stadierna har svarat i stort sätt efter samma mönster som lärarna på låg-, mellan- och högstadiet (se bilaga 6).

## **Andra förväntningar på specialpedagogen**

Enkätens sista del är en öppen fråga där lärarna får beskriva om de har andra förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter eller kompetens. Nio lärare av de totalt 43 har valt att skriva något under den öppna frågan. Av dessa undervisar fem på lågstadiet, två på mellanstadiet, en på högstadiet och en på flera stadier.

### **Lågstadiet**

Fyra av de fem lågstadielärare som har svarat har valt att lyfta fram avsaknaden av specialpedagogen i det direkta arbetet med barnen. De skriver:

Som mentor/lärare är det otydligt vad jag kan få för stöd/hjälp av specialpedagogen.

Det är tråkigt när man som ensam mentor upplever att specialpedagog inte är så intresserad av att arbeta med barn i behov av särskilt stöd utan hänvisar till annat, formalia & bollar runt frågan istället för att sätta fokus på barnens behov. Det går flera terminer utan att elever får adekvat stöd.

Önskvärt är att det finns speciallärare som kan samarbeta med oss och eleverna och inte specialpedagoger som inte vill/kan arbeta med de elever som verkligen behöver stöd i svenska och matte.

Min uppfattning är att skolan har allra störst behov av speciallärare som arbetar aktivt med eleverna inte spec. pedagoger som gömmer sig bakom pappershögar, möten och utredningar. Det är för det mest eleverna som behöver allt stöd de kan få i sin utveckling.

Jag önskar elevantpassat material från specialpedagogen som har stor kunskap om vilka material som finns och som kan instruera eleven en-till-en om hur man arbetar med det!

En av de svarande lärarna på lågstadiet har en annan uppfattning och skriver att:

Jag ser att jag har kryssat mycket viktigt på det mesta. Naturligtvis kan inte specialped. göra detta arbete själv. Att vara bollplank och rådgivare för klasslärare ser jag som det viktigaste. Att arbeta en till en bör specped. göra men bara med elever där endast hen har kunskapen.

### **Mellanstadiet**

På mellanstadiet svarade två lärare på den öppna frågan. En tog upp skolutveckling och skrev:

Utveckla det pedagogiska arbetet på skolan görs tillsammans. (Rektorns ansvar)

Den andre läraren från mellanstadiet skrev:

att spec.ped. skall vara den drivande parten för elevernas utveckling.

### **Högstadiet**

En högstadielärare betonar handledningens betydelse:

Tycker det är viktigt att spec.ped. med sin kunskap, kan handleda andra så kunskapen kan praktiseras av andra pedagoger.

En av lärarna som undervisade över olika stadier skrev följande på den öppna frågan i enkäten:

Viktigt att specialpedagogen har förståelse och respekt för erfarna lärares erfarenhet och att läraren som är mycket i klassen också har en stor erfarenhet som inte står specialpedagogernas förfogande.

## Resultatsammanfattning

Återkommande i resultatet är att lärarna har höga och många förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter och kompetenser. Det finns dock ett område där inte majoriteten av de tillfrågade lärarna har svarat att det är *mycket viktigt* eller *ganska viktigt*, och det är området som behandlar skolutveckling, dvs. att specialpedagogen ska leda det pedagogiska arbetet på skolan.

De påståenden som stämmer bäst in på lärarnas förväntningar av specialpedagogens arbetsuppgifter är att specialpedagogen ska analysera svårigheter på individnivå, vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor och att vara behjälplig vid utformandet av åtgärdsprogram. Minst förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter har lärarna på att specialpedagogen ska leda och utveckla det pedagogiska arbetet och analysera svårigheter på gruppnivå. Att stödja enskilda elever i klassrummet är en annan arbetsuppgift som lärarna inte förväntar sig eller tycker är bland de viktigaste arbetsuppgifterna.

Det direkta arbetet med eleverna är de arbetsuppgifter som lärarna tycker är viktigast för specialpedagogen. Individuell inriktad specialundervisning och att anpassa material är de arbetsuppgifter som lärare efterfrågar mest när det kommer till det direkta arbetet med eleverna. Däremot efterfrågar endast några få lärare stöd i klassrummet av specialpedagog. Dokumentation, stöd i klassrummet och skolutveckling är de arbetsuppgifter som lärarna har minst önskan att specialpedagogen ska göra.Handledning ställer sig lärarna positiva till och är den arbetsuppgift efter individuell inriktad specialundervisning som lärare efterfrågar mest. Här syns tendenser till skillnader mellan de olika stadierna. Lågstadielärarna och mellanstadielärarna har en tendens att anse att individuell inriktad specialundervisning är viktigt. Lärarna på högstadiet efterfrågar mer handledning än vad lärarna på låg- och mellanstadiet gör.

Den tredje delen i enkäten handlar om uppfattningar om specialpedagogens kompetens. Det är specialpedagogens fördjupade kunskap och förståelse inom specialpedagogik som lärarna är mest positiva till. Ett område sticker ut i den här delen och det är påståendet som berör skolutveckling. På påståendet att specialpedagogen ska ha förmåga att leda utvecklingen av det pedagogiska arbetet på skolan med målet att möta behoven hos alla elever har de tillfrågade lärarna lägre förväntningar än vid andra kompetensområden.

Det syns även en tendens att svaren skiljer sig åt mellan högstadielärarna och lärarna på låg- och mellanstadiet i den här delen. Högstadielärarna i enkäten förväntar sig inte i samma utsträckning som låg- och mellanstadiet att specialpedagogen har fördjupad kunskap i enskilda ämnen och högstadielärarna förväntar sig i större utsträckning att specialpedagogen ska ha förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner. Påståendet att ha förmågan att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor kom bland de minst efterfrågade kompetenserna hos lärarna på låg- och mellanstadiet medan det på högstadiet rankades som en av de viktigaste förväntningarna.

# Diskussion

## Metoddiskussion

Studien tog sin utgångspunkt i vad lärare har för förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter och kompetens och för att få in ett så stort empiriskt underlag som möjligt föll valet av datainsamlingsmetod på enkäter med kvalitativa svarsalternativ. Andra metoder hade sannolikt gett delvis andra svar på frågeställningarna. Att välja en enkätmetod innebär oftast att man vill använda empirin för att kunna generalisera till t.ex. hela befolkningen eller alla lärare. Den här studien kan dock på inget sätt göra gällande att det är ett representativt urval i statistisk mening, då underlaget är begränsat (Trost, 2012). Den kan dock få fram tankar och synpunkter som går att resonera kring i relation till studiens syfte och studien skulle även kunna vara en kartläggning till en mer omfattande studie. Om undersökningen inte hade varit begränsad i form av tid och storlek hade resultatet med fördel kunnat kompletteras med intervjuer. Trots att bortfallet inte blev allt för stort finns en brist i undersökningen då mellanstadielärarna är underrepresenterade i jämförelse med lärarna på hög- och lågstadiet. Dessutom är bortfallet större hos högstadielärarna än på de andra stadierna. Det går också att fundera över om det på något sätt hade gått att undvika det bortfallet på 11 lärare som blev. Kanske hade bortfallet blivit mindre om enkäterna personligen lämnades ut till lärarna. De hade då kunnat fylla i enkäterna på plats och sedan lämnat in dem direkt. Naturligtvis kan man i efterhand se att det kunde ha varit en fördel ur jämförelsesynpunkt om tre ungefär lika stora grupper representerade de tre stadierna.

Intervjuer hade sannolikt bidragit till andra nyanser av lärarnas tankar och förväntningar på specialpedagogen. Det hade dock fått begränsas till ett fåtal intervjuer istället för ett femtiotal enkäter. Då syftet med en kvalitativ studie är att urskilja och hitta variationer i svaren hade det i en intervjusituation varit önskvärt att få tag på lärare med en tydlig uppfattning i det här ämnet (Trost, 2012). I en intervjusituation är det även av stor vikt utifrån vems perspektiv frågorna ställs och hur de ställs. Vilka lärare som intervjuas, vilka frågor som ställs och slutligen hur de sammanställs, tolkas och analyseras påverkar undersökningens resultat (Andreasson & Asp & Onsjö, 2009). Naturligtvis är det så att även i en enkät är utformningen av enkäten viktig.

Det finns många aspekter att ta hänsyn till vid utformningen av en enkät. Precis som Andreasson och Asp-Onsjö (2009) skriver så är språket ett trubbigt verktyg vilket bidrar till att det som står skrivet kan tolkas på olika sätt. För att undvika missförstånd fick två lärare läsa igenom enkäten innan den gavs ut. Frågornas utformning har sannolikt påverkat resultatet till viss del. Trost (2012) varnar för att ha med för många attitydfrågor med fasta svarsalternativ i en enkät då det kan trötta ut den som svarar. Det skulle kunna vara en av anledningarna till att svaren inte varierar mer än de gör i resultatdelen? Det finns även problem med fasta svarsalternativ då det kan tvinga in människor i ett sätt att tänka och svara (Trost, 2012). Kanske hade resultatet blivit annorlunda om enkäten innehållit fler öppna frågor istället för att tvinga in lärarna i redan givna svar? Det var dock ett medvetet val att undvika öppna frågor i enkäten och följa de synpunkter som Trost tar upp om att öppna frågor är tidskrävande, kan vara svårtolkade och att många väljer att inte svara alls. Den öppna frågan på slutet av enkäten fick istället bli det tillfälle då lärarna kunde förklara sig eller avreagera sig om enkäten inte tog upp just deras förväntningar på specialpedagogen.

Om valet hade hamnat på intervjuer istället för enkäter hade det med fördel gått att göra en diskursanalys. Istället för att enbart leta efter förekomst av olika mönster och tendenser i resultatet, hade intresset hamnat vid frågan om vilken eller vilka diskurser som råder hos de inter-

vjuade lärarna utifrån Winther Jörgensen & Phillips (2000) förklaring av ordet diskurs som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen. Synen på specialpedagogik och frågan om normalitet och avvikelse har under årens lopp belysts utifrån olika teorier, perspektiv och diskurser (Nordevall, Möllås & Ahlberg, 2009). Hjørne och Säljö (2008) ger en historisk överblick om hur diskurserna har varierat under årens lopp. Den diskurs som råder hos de tillfrågade lärarna i deras syn på specialpedagogisk verksamhet och elever påverkar med största sannolikhet deras förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter och kompetens.

## Resultatdiskussion

Syftet med studien var att undersöka vad lärare som arbetar i grundskolan förväntar sig att specialpedagogen ska arbeta med och hur dessa förväntningar förhåller sig till den kompetens specialpedagogen har utifrån examensförordningen. Det är dock viktigt att poängtera att specialpedagogen kan ha andra kompetenser och att examensförordningen inte är en arbetsbeskrivning utan beskriver just de kompetenser utbildningen ger.

En reflektion av resultatet är att lärarna i studien har höga förväntningar på specialpedagogen. Det är ytterst få av lärarna som besvarar påståenden genom att välja alternativen *mindre viktigt* och *inte viktigt*. Kan det vara så att lärarna har svårigheter med att sätta fingret på vad de verkligen förväntar sig av specialpedagogen och vad de inte förväntar sig? Det skulle också kunna vara så att lärarna när de läser påståendena inser att allt är viktigt i mötet med elever i svårigheter och att de därför inte kan tycka att något är viktigare än något annat. Det kan kanske bero på att lärarna ser på elevernas svårigheter utifrån det Nilholm (2007a) kallar för dilemmaperspektivet dvs. att det i skolan uppstår vissa grundläggande dilemman som i egentlig mening inte går att lösa. Dessa dilemman kan se olika ut beroende på vilken situation man befinner sig i och då kan det naturligtvis variera vilka förväntningar man har på specialpedagogen. I resultatdiskussionen kommer de resultat som stuckit ut mest, där variationer och tendenser varit tydliga att diskuteras.

## Förväntningar på specialpedagogens arbete

### Skolutveckling

Det var endast på frågor om skolutveckling som lärarna inte hade höga förväntningar på specialpedagogen. Det tydliga mönstret att lärarna bedömer påståendena om specialpedagogens arbetsuppgifter som ganska viktigt eller mycket viktigt bryts vid skolutveckling där majoriteten av lärarna uppger att det är mindre viktigt. Att kunna leda utveckling är ett mål i examensförordningen för både speciallärare och specialpedagoger. Men att lärare inte efterfrågar detta är i linje med Lindqvists (2013) resultat att lärare inte efterfrågar att specialpedagogen ska arbeta med skolutveckling. En fråga man kan ställa sig då är naturligtvis vad det kan bero på? I Lindqvists studie redovisas att över 80 % av lärarna såg elevernas svårigheter som en individuell brist hos eleven medan ett litet antal lärare såg elevens svårigheter som en brist hos läraren. Om det är så att även lärarna i den här studien har ett kategoriskt perspektiv och ser elevernas svårigheter som personliga brister är det kanske inte så förvånande att lärarna inte prioriterar skolutveckling då vardagsproblematiken och skolsvårigheter anses bero på brister hos elever. Då vardagsproblemen upplevs i den direkta undervisningen är det naturligt att det är där behovet av olika former av stöd kan upplevas. Skolutveckling blir då en mer abstrakt överordnad fråga som lärare inte direkt kopplar till den egna undervisningen.

Läroplanen betonar vikten av att alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av särskilt stöd. Lärare ska ta hänsyn till varje elevs behov och förutsättningar

(Skolverket, 2011). Läroplanen verkar här suddas ut gränsen mellan specialpedagogik och pedagogik, vilket är i linje med ett inkluderande synsätt där elever i svårigheter blir ett ansvar för hela skolan (Ahlberg, 2007).

Lärare ska ha kunskap och utbildning att kunna uppmärksamma, stödja och ta hänsyn till varje elev. Resultatet visar att lärare i sin skolvardag kan uppleva ett behov av stöd i detta. I Salamancadeklarationen uppmanas regeringarna att se till så att lärarutbildning och fortbildning av lärare sker så att undervisningen ska kunna innefatta och tillgodose elever i behov av särskilt stöd (Unesco, 2006). Enligt Persson (2011) är det effektivaste sättet att utveckla skolan att vidareutbilda lärarna. Det skulle kunna vara vidareutbildning han syftar på när han skriver att specialpedagogen tillsammans med rektorn ska säkerställa att verksamheten verkligen är till för alla barn och elever (Persson, 2013).

### **Dokumentation och utredning**

Skollagen (SFS 2010:800) föreskriver att elever som befaras vara i behov av särskilt stöd skyndsamt ska utredas. Om utredningen visar att eleven är i behov av särskilt stöd ska eleven ges det stödet. Trots denna skyldighet visar resultatet att utredning inte är en arbetsuppgift som lärarna anser vara en av de viktigaste för specialpedagogen även om de menar att arbetsuppgiften i sig är viktig. Det skulle kunna tyda på att lärarna inte anser att det är viktigt att utreda elever för att kunna sätta in stöd eller så menar lärarna att de kan hantera utredningar själva utan inblandning av specialpedagogen.

Även arbetet med åtgärdsprogram regleras i skollagen. Lagen anger att ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Resultatet visar att lärarna uppger att det är viktigt att specialpedagogen kan vara behjälplig vid utformningen av och kan upprätta åtgärdsprogram, men när det kommer till att ringa in de viktigaste arbetsuppgifterna för specialpedagogen är det endast 16% som har valt dokumentation som en av specialpedagogens tre viktigaste arbetsuppgifter. Det kan tolkas som en låg andel med tanke på hur viktigt dokumentationskravet är i skollagen. Det skulle också kunna tolkas som en markering att lärare är trötta på dokumentation i allmänhet och istället vill prioritera andra saker.

### **Kvalificerad samtalspartner**

När det gäller specialpedagogen som kvalificerad samtalspartner och handledare varierar svaren mellan de olika stadierna. På låg- och mellanstadiet är det en av de två kompetenser som minst efterfrågas, medan på högstadiet är påståendet ett av de viktigaste. Det skulle kunna bero på att lärarna på de olika stadierna upplever olika svårigheter i sitt arbete med elever. Kanske förknippar låg- och mellanstadiets lärare oftare elevernas svårigheter med ämneskunskaper och inläringssituationer medan högstadiets lärare upplever mer svårigheter i elevernas beteende? Hur svårigheterna som uppstår tolkas speglar naturligtvis vilken hjälp och insats lärarna förväntar sig. Lärarna på låg- och mellanstadiet upplever kanske att svårigheterna är mer kopplade till eleven och förväntar sig därför mer hjälp med enskild undervisning.Handledning som inte är direkt kopplad till eleverna blir därför en mer diffus insats för lärarna.

En annan intressant tendens i resultatet är att lärarna var mer positiva till pedagogiska samtal om det i enkäten benämndes som en kvalificerad samtalspartner och rådgivare än om det kallades handledning. Det skulle kunna tolkas att det är något med orden handledning och handledare som lärarna inte upplever lika positivt som samtalspartner. Kanske har det att göra med ordens sista del, dvs. att *partner* uppfattas som mer positivt än *ledare*. I Lindqvists (2013) avhandling framkom i resultatet att lärarna inte ansåg att de själva var en bidragande orsak till

elevernas svårigheter. En av lärarna på högstadiet tar i den öppna frågan upp att specialpedagogen ska visa förståelse och respekt för erfarna lärares erfarenheter. Det kan tolkas som att läraren inte vill att specialpedagogen sätter sig över läraren. Skulle det kunna vara en anledning till att lärarna ställer sig mer positiva till att få en samtalspartner än att få handledning? Partner tolkas kanske mer som ett jämbördigt begrepp, medan handledning kan tolkas som att någon är där för att leda.

### **Analysen på skol-, grupp- och individnivå**

Ett av målen i specialpedagogens utbildning är att analysera svårigheter på organisationsnivå, grupp- och individnivå (Göteborgs Universitet 2013a). Det kategoriska eller kompensatoriska perspektivet utgår från individen och lägger skolans svårigheter på individnivå (Ahlberg, 2007; Nilholm, 2007a). Det är på den nivån som lärarna i enkäten, oavsett stadium, har ansett att specialpedagogen främst ska analysera svårigheter. 86% av lärarna har uppgett att det var mycket viktigt att specialpedagogen analyserar svårigheter på individnivå. Det är i linje med Lindqvists (2013) resultat där 80 % bedömde att det var elevers individuella brister som är anledningen till att elever är i behov av särskilt stöd. Om lärare är av den uppfattningen att det är elevers personliga brister som orsakar svårigheter så är det inte förvånande att de förväntar sig att specialpedagogen ska söka svårigheterna på individnivå. Analys på skol- och grupp- och efterfrågas inte i samma utsträckning som individnivå. Det skulle kunna bero på att specialpedagogikens huvudintresse historiskt sett har varit att studera individer för att kunna utveckla metoder att stödja och hjälpa dem. Svårigheter på grupp- och skolnivå utgår från en annan pedagogisk tanke där miljöer spelar roll. Det kallas det relationella perspektivet (Ahlberg, 2007) och det kritiska perspektivet (Nilholm, 2007a) där elevers svårigheter blir en växelverkan mellan eleven och den miljö som eleven vistas i och fokus hamnar på samspelet.

Lärarna är minst intresserade av att söka svårigheter på grupp- och skolnivå. En tanke skulle kunna vara att denna nivå hamnar alltför nära läraren. De ställer sig mer positiva till skolnivå som kanske traditionellt sätt hamnar på rektorns bord. Lärarnas tankar kring att svårigheter ska analyseras på individnivå får naturligtvis konsekvenser för vilka förväntningar de har på specialpedagogens arbetsuppgifter. Persson (2013) beskriver de konsekvenser han kunde se för arbetet med elever i behov av särskilt stöd beroende på vilket perspektiv lärarna utgick ifrån. Det kategoriska perspektivet, där man söker svårigheterna hos eleven, gör att lärarna i större utsträckning förväntar sig kvalificerad hjälp direkt för att hantera elevernas svårigheter. Det bidrar till att fokus för de specialpedagogiska insatserna blir eleven och ansvaret för den specialpedagogiska verksamheten blir speciallärare, specialpedagog och elevhälsan (Persson, 2013). Ett kategoriskt perspektiv kan samtidigt begränsa lärare från att se alternativa förklaringar till elevers svårigheter och konserverar ett traditionellt sätt att se på elever i svårigheter.

### **Viktigaste arbetsuppgifterna**

När lärarna måste välja vilka tre arbetsuppgifter de tycker är viktigast är resultatet tydligt. Specialpedagogens viktigaste arbetsuppgift är det direkta arbetet med eleverna. Det handlar om individuell inriktad specialundervisning, undervisa i mindre grupper och anpassa undervisningsmaterial.

Specialpedagogens viktigaste arbetsuppgift var enligt lärarna att arbeta med individuellt inriktad specialundervisning. Ordet undervisning eller specialundervisning nämns varken i specialpedagogens eller i speciallärarens examensförordning. Däremot ska specialläraren visa förståelse till ett individanpassat arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd (Göteborgs Universitet, 2013a; 2013b). Det innebär att en av de viktigaste arbetsuppgifterna för lärarna inte nämns i vare sig specialpedagogens eller speciallärarens utbildning. Om det är ett problem

eller inte kan inte den här studien svara på. Oavsett om vad som står i examensförordningen finns det ingenting som säger att specialpedagogen och specialläraren inte kan undervisa då både specialpedagoger, med undantag för förskollärare, och speciallärare är lärare i skolämnen genom sin grundutbildning. Det skulle dock kunna bli ett problem här om specialpedagogen vill bedriva sitt arbete utifrån det relationella perspektivet som Persson (2013) beskriver och utifrån skollagens (SFS 2010:800) lagtext om att elevhälsan skall arbeta förebyggande och lärarna har helt andra förväntningar på specialpedagogens arbete. Återigen handlar det om att förtydliga vilken syn och vilket perspektiv man har på specialpedagogisk verksamhet och förmedla det till lärarna.

De arbetsuppgifter som kan sorteras in under det relationella perspektivet där den specialpedagogiska kompetensen enligt Persson (2013) ska vara en kvalificerad hjälp att planera och differentiera undervisningen fick inte i närheten av så många svar som arbetsuppgifterna på individnivå och då fick ändå lärarna ge upp till tre svarsalternativ. Det handlar kanske återigen om att lärarna vill söka elevernas svårigheter på individnivå. Om svårigheter söks på individnivå blir det där de förväntas att åtgärdas. Vad händer i mötet mellan specialpedagogerna och lärarna om de ser på specialpedagogik utifrån olika perspektiv? Förväntningar och tankar kring elevens svårigheter och specialpedagogisk verksamhet speglar enligt Persson (2013) av vilket synsätt vi har på hur undervisning ska bedrivas. Det är därför viktigt att samtala om detta och vara tydlig med vilka tankar och förväntningar som finns på specialpedagogen och specialpedagogisk verksamhet.

### **Kunskap och förståelse inom specialpedagogik**

Den allra viktigaste kompetensen, enligt lärarna, är att specialpedagogen visar en fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik. Det är intressant att diskutera då det är ett mål som finns i specialpedagogens examensförordning men inte speciallärarens (Göteborgs Universitet, 2013a; 2013b). Det är i enlighet med Högskoleverkets utredning (2011) som visade att den specialpedagogiska kompetens som finns i specialpedagogens examensförordning behövs för att täcka de behov av stöd som finns i den svenska skolan. Det går dock att vrida på resonemanget lite och fundera på om den kompetens som främst efterfrågas hos specialpedagogen är den kompetens som lärarna upplever att de själva saknar? Det går också att fundera på om lärarna själva vet vad kompetensen innebär?

### **Ämneskunskaper**

Ett av påståendena under rubriken specialpedagogens kompetens tar upp vikten av att specialpedagogen visar fördjupad kunskap om elevers problem och behov i enskilda ämnen. Här finns variationer i svaren mellan stadierna. Låg- och mellanstadiet har tendens till att förvänta sig detta i högre utsträckning än vad lärarna på högstadiet gör. Att ha specifika ämneskunskaper finns inte som krav i specialpedagogens examensförordning. Det innebär att de upplevda behoven från lärarna inte motsvaras av den utbildning som specialpedagogen har utifrån denna examensförordning. Skolans traditionella syn på specialpedagoger och specialpedagogisk verksamhet är svåra att förändra trots ambitionerna med nya professionsutbildningar. Det visade även Malmgren Hansens (2002) avhandling för tolv år sedan.

Hur kommer det sig då att lärare på låg- och mellanstadiet i större utsträckning än högstadielärarna förväntar sig att specialpedagogen har fördjupade kunskaper i ämnen? Kan det ha att göra med lärarnas egna kunskaper i ämnena? Lärarutbildningen har förändrats och omformats under årens lopp. Enligt Persson (2013) var den lärarutbildning som introducerades 2011 ett politiskt sätt att försöka höja kvaliteten och måluppfyllelsen i skolan. Det hänvisades till att den utbildning som infördes 2001 hade brister och att lärare behövde få bättre ämneskunskaper och för-

djupade kunskaper både i läs- och skrivutvecklingen och matematikutvecklingen. Det är möjligt att det är rätt, men lärarna i den här studien har inte gått lärarutbildningen som startade 2001. De flesta lärare i studien har arbetat som lärare mellan 10 och 20 år. Om det stämmer att den nya utbildningen som startade 2011 ger bättre ämneskunskaper och fördjupade kunskaper i läs- och skrivutveckling, så kommer det dock dröja länge innan majoriteten av lärarna i skolan har den utbildningen. Precis som Persson (2013) skriver så tar förnyelsen av lärarkåren i skolan lång tid och om man vill ha ett snabbt resultat av nya tankar så är det med största sannolikhet kompetensutveckling för redan verksamma lärare som kan ge det.

## Den öppna frågan

Den öppna frågan blev för några lärare ett ställe att avreagera sig och få sagt sådant som inte kunnat uttryckas tidigare. På en lågstadieskola i studien svarade fler lärare på den öppna frågan än på de andra skolorna. Det gick att utläsa ett missnöje i det lärarna skrev. Det framgick tydligt att de hade förväntningar på specialpedagogen på individnivå som specialpedagogen inte levde upp till, vilket speglar ett kategoriskt perspektiv på att specialpedagogen förväntas arbeta med enskilda elever. Det är kanske som Persson (2013) skriver att hur den specialpedagogiska kompetensen bör användas ute på skolor beror på verksamhetens behov och ställer höga krav på flexibilitet. Troligtvis är både lärarna och specialpedagogen måna om att hjälpa eleverna och hitta insatser, men kanske är det som Haug (1998) menar att det råder delade meningar om hur man ska bemöta dem och vilka åtgärder som är de bästa. Det är av stor vikt att samtala om dessa förväntningar och lyfta dessa förväntningar ute på skolorna för att undvika den irritation och frustration som syns hos de som svarat på de öppna frågorna.

Två lärare uttryckte en önskan om att ha speciallärare på skolan istället för specialpedagog. Två funderingar väcks med anledning av detta. Vilken typ av speciallärare är det de önskar? Är det en speciallärare som i specialundervisning tar hand om enskilda elever, typ den tidigare specialläraren, eller är det den nya specialläraren som har en snarlik examensförordning som specialpedagogen och som samläser stora delar av utbildningen (Högskolverket, 2012)? Man kan möjligen bakom svaren se en önskan om någon som tar hand om särskilda elever, eller önskar man en person med specialkompetens som kan utveckla undervisningen och stimulera skolutvecklande arbete inom områdena matematik och språkutveckling.

## Elevhälsans arbete

Förväntningarna på elevhälsan är värd en egen diskussion. Även om lärarna i enkäten ställer sig positiva till påståendet att specialpedagogen ska samarbeta med elevhälsan vid t.ex. elevhälsans möten, så är det knappt 25% av lärarna som anser att elevhälsans arbete är en av de viktigaste uppgifterna för specialpedagogen och då har de ändå fått ringa in tre alternativ. Lärarna verkar inte hålla med Hjørne och Säljö (2008) om att elevhälsan är en central insats för att hantera problem i skolan. Elevhälsan ska enligt skollagen (SFS 2010:800) arbeta förebyggande och hälsofrämjande, och elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Vet lärarna vad de kan förvänta sig av elevhälsan och vet elevhälsan vad de kan förvänta sig av de olika kompetenser som finns representerade? Om vi jämför med svarsalternativet *individuell inriktad specialundervisning* som nästan två tredjedelar av de tillfrågade lärarna tycker är den viktigaste arbetsuppgiften för specialpedagogen, så kan vi anta att lärarna mycket väl vet vad de kan förvänta sig av specialpedagogen i dessa situationer. Specialundervisning har historiskt sett varit med länge i undervisningssammanhang (Persson, 2011). Lärarna vet vad de kan förvänta sig av specialundervisning, de ser insatsen och ser att åtgärden blir utförd på en elev som de är oroliga för och kanske inte själva kan hantera. Det skulle kunna vara så att anledningen till att få tycker att specialpedagogens viktigaste arbetsuppgift är arbetet i elevhälsan är för att



de inte riktigt vet vad elevhälsan gör, hur det kommer sig att de arbetar som de gör och vad de kan få för hjälp av elevhälsan? En lärare skrev att det var oklart vilken hjälp de kunde få från specialpedagogen. För att elevhälsan ska få en tydligare roll krävs det att de olika professionerna bidrar med sina olika kompetenser (Hjärne och Säljö, 2008). På sätt kan elevhälsan få en central och tydlig roll där specialpedagogen skulle kunna utgöra en brygga till lärarna.

## Specialpedagogiska implikationer

Studiens resultat ger en indikation på att specialpedagogernas verksamhet fortfarande kläms mellan de teoretiska visionerna om inkludering, ett relationellt synsätt och skolans traditioner med ett starkt individfokus. 2002 kom Malmgren Hansens avhandling *Specialpedagoger – nybyggare i skolan*. Avhandlingens syfte var att se om specialpedagogens roll hade förändrats och om specialpedagogisk verksamhet hade förändrats i och med en ny yrkesroll. Hennes huvudresultat tydde på att förändring av specialpedagogisk verksamhet inte går att genomföra innan pedagogens egen bild av verksamheten har förändrats. Avhandlingen kom tolv år efter specialpedagogens utbildning startade 1990. Det har nu gått ytterligare tolv år sedan Malmgren Hansens avhandling kom och frågan är om lärares uppfattning om specialpedagogisk verksamhet har förändrats? Var befinner vi oss i ett historiskt perspektiv och bland alla olika perspektiv, synsätt och diskurser?

Lärarnas förväntningar på specialpedagogens arbete är starkt kopplat till individnivå och speglar på så sätt det kategoriska eller kompensatoriska perspektivet där eleverna ses som bärare av sina svårigheter. Det är ett perspektiv där specialpedagogik och pedagogik står långt ifrån varandra och där det specialpedagogiska arbetets fokus hamnar på elevernas personliga förutsättningar och metoder för att hjälpa dem. Det kan bli problematiskt att specialpedagogens arbetsuppgifter fortfarande kläms mellan dessa perspektiv då både aktuell forskning, styrdokument och specialpedagogens examensförordning verkar ligga närmre det relationella och det kritiska perspektivet där svårigheterna uppstår i mötet med lärmiljöerna (Ahlberg, 2007; Nilholm, 2007a). Salamancadeklarationen innehåller riktlinjer om hur skolor ska arbeta med elever i behov av särskilt stöd och har haft stor betydelse för implanteringen av begreppet inkludering (Unesco, 2006). Även om ordet inkludering inte nämns i skollagen (SFS 2010:800) eller i läroplanen Lgr11 (Skolverket, 2011) så finns det text som speglar ett inkluderande tankesätt. Skollagen understryker att särskilt stöd i första hand skall ges inom den elevgrupp som eleven tillhör och Lgr 11 betonar att lärarna ska ta hänsyn till varje enskild individs behov och förutsättningar. Med Salamancadeklarationen, skollagen och läroplanen som utgångspunkt kan det vara svårt att förstå att specialundervisning fortfarande är den mest efterfrågade arbetsuppgiften för specialpedagoger. Det kan uppfattas som intressant att insatser på individnivå och specialundervisning fortfarande efterfrågas i den mån som det görs i studien då det är svårt att finna forskning som tyder på att sådan undervisning har positiva effekter.

Perssons (2013) tankar om att specialpedagogen tillsammans med rektor ska säkerställa att verksamheten är till för alla elever och att specialpedagogen ska arbeta för att utveckla kvaliteten i det inre arbetet speglar inte resultatet i den här studien. Inom det här området har fler lärare svarat *mindre viktigt* än på de andra påståendena i enkäten. Hur blir det när förväntningarna på en specialpedagog kan se så olika ut? Hur kommer det sig att det finns så olika syn på en roll som har funnits i över 20 år? Går det att få de teoretiska visionerna och lärarnas förväntningar att närma sig varandra?

## **Fortsatt forskning**

Under studiens och arbetets gång har naturligtvis fler frågor och tankar väckts som skulle kunna ge upphov till nya studier. Det hade varit relevant att följa upp och fördjupa sig mer i de variationer och tendenser som visade sig i resultatet mellan stadierna. Studien skulle kunna kompletteras med en ny studie som med hjälp av intervjuer skulle kunna få en djupare bild av vad lärarna på olika stadier förväntar sig av specialpedagogen och hur det kommer sig att de förväntar sig just det.

Det vore också intressant att undersöka hur elevhälsan och kanske även specialpedagogen arbetar för att förmedla till lärare och arbetslag hur de arbetar och på vilket sätt elevhälsan kan utgöra ett stöd i skolarbetet. Det kan spela stor roll för lärarnas förväntningar. Det skulle då först vara bra att undersöka hur elevhälsan arbetar och hur den vill arbeta. Vad har elevhälsan som grupp för förväntningar på den specialpedagogiska verksamheten?

## Referenslista

- Ahlberg, A. (2007). Specialpedagogik - ett kunskapsområde i utveckling. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik - sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (s. 66-84) (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Ainscow, M. (2005). *Would it work in theory? Arguments for practitioner research and theorising in the special needs field*. I C. Clark, A. Dyson & A. Millward (Red.), *Theorising Special Education*. London and New York: Routledge.
- Andreasson, I. & Asp-Onsjö, L. (2009). Talet om pojkar och flickor i behov av särskilt stöd. I A. Ahlberg (Red.), *Specialpedagogisk forskning En mångfasetterad utmaning* (s. 35-58). Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G. & Boréus, K. (2005). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Dyson, A. (2006). *Change in special education theory from an English perspective*. University of Manchester.
- Emanuelsson, I. Persson, B & Rosenqvist, J. (2001). *Forskning inom det specialpedagogiska området – En kunskapsöversikt*. Stockholm: Liber.
- Fischbein, S. (2007). Specialpedagogik i ett historiskt perspektiv. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik - sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (s. 17-27) (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007). Stockholm: Vetenskapsrådet
- Göteborgs Universitet. (2013a). *Utbildningsplan för specialpedagogiska programmet 90 hp*. DNR G 2013/400. Billes.
- Göteborgs Universitet. (2013b). *Utbildningsplan för speciallärarprogrammet 90 hp*. DNR G 2013/400. Billes.
- Haug, P. (1998). *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Stockholm: Liber.
- Hjärne, E. & Säljö, R. (2008). *Att platsa i en skola för alla*. Stockholm: Nordstedts Förlagsgrupp AB.
- Högskoleverket. (2012). *Behovet av en särskild specialpedagogexamen och specialpedagogisk kompetens i den svenska skolan*. Högskoleverkets rapportserie 2012:11 R.
- Lindqvist, G. (2013). *Who should do What to Whom? Occupational Groups' Views on Special Needs*. Dissertation Series No. 22:2013. Jönköping Universitet.
- Malmgren Hansen, A. (2002). *Specialpedagoger - nybyggare i skolan*. Stockholm: HLS.

- Nilholm, C. (2006). *Inkludering av elever ”i behov av särskilt stöd” - Vad betyder det och vad vet vi?* Forskning i fokus nr 28. Myndigheten för skolutveckling.
- Nilholm, C. (2007a). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilholm, C. (2007b). Vad och vems är kunskapsobjektet? - Reflektioner över hur den specialpedagogiska praktiken kan och bör studeras. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik - sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna (s. 100-113)* (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Nordevall, E, Möllås, G. & Ahlberg, A. (2009). Lärare som mentor i en skola för alla. I A. Ahlberg (Red.), *Specialpedagogisk forskning En mångfasetterad utmaning (s. 167-184)*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, B. (2007). Svensk specialpedagogik vid vägsäl eller vägs ände. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik - sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna (s. 52-65)* (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Persson, B. (2011). *Lärarutbildningens betydelse för en inkluderande skola*. Vetenskap för profession 17:2011. Högskolan i Borås.
- Persson, B. (2013). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2014). *Kurser Lärarlyftet Hösten 2014*. DanagårdLiTHO.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- SOU 1983:63. *Utslagningen i grundskolan. En analys av hur reglerna om anpassad studiegång, skolgångsbefrielse och särskild undervisning tillämpats i praktiken*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Trost, J. (2007). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Unesco. (2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca + 10*. Svenska Unescorådets skriftserie 2/2006. Stockholm: Svenska Unescorådet.
- Vetenskapsrådet. (2011). *God forskningssed*. Vetenskapsrådets Rapportserie 1:2011. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vetenskapsrådet. (2013). *Individualiserad undervisning i skolan – en forskningsöversikt*. Vetenskapsrådets Rapportserie 3:2013. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Winther Jorgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Ödman, P-J. (2007). *Tolkning, förståelse, vetande Hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: Nordstedts Förlagsgrupp AB.

# Bilaga 1

## Enkät

Mitt namn är Karin Steneros Einvall och jag arbetar f.n. med en magisteruppsats inom specialpedagogiska programmet vid Göteborgs universitet. Den handlar om undervisande lärares förväntningar på specialpedagogen.

Data kommer att samlas in genom den här enkäten som ska ge svar på följande frågor: *Vad är utmärkande för de undervisande lärarnas förväntningar på specialpedagogens kompetens och specialpedagogens verksamhet? Vilka är de viktigaste arbetsuppgifterna för en specialpedagog, enligt de undervisande lärarna?* Enkätundersökningen är inte intresserad av vad som är rätt eller fel utan vill bara få fram förväntningar eller önskemål som undervisande lärare har på specialpedagogen.

Flera skolor deltar i studien. Alla skolor och alla lärare som besvarar är naturligtvis anonyma i undersökningen.

Tack för din medverkan, du är viktig för mig!

//Karin Steneros Einvall

# Enkät angående undervisande lärares förväntningar på specialpedagogen

## Bakgrund

(ringa in ditt svar)

**Vilken årskurs undervisar du i?**

1-3

4-6

7-9

**Hur många år har du undervisat som lärare**

mindre än 10 år

10 – 20 år

mer än 20 år

**I vilket eller vilka ämnen undervisar du i?**

**Har du högskolepoäng i specialpedagogik?**

JA ..... poäng

NEJ

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens arbetsuppgifter

**Hur viktigt eller oviktigt anser du att nedanstående påståenden är?**

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

**Specialpedagogen ska handleda:**

mycket viktigt                      ganska viktig                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska arbeta förebyggande för att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska genomföra pedagogiska utredningar:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska analysera svårigheter på skolnivå:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska analysera svårigheter på gruppnivå:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska analysera svårigheter på individnivå:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska utforma åtgärdsprogram:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska vara behjälplig vid utformandet av åtgärdsprogram:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska leda och utveckla det pedagogiska arbetet på skolan:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt



**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska arbeta enskilt med elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska stötta upp enskilda elever inne i klassrummet:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska arbeta med undervisning i liten grupp med elever som är i behov av särskilt stöd:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner för föräldrar:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Specialpedagogen ska samarbeta med elevhälsan, t.ex. vid elevhälsans möten:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Vilken arbetsuppgift tycker du är den viktigaste för specialpedagogen?**

(ange ett till tre alternativ)

individuell inriktad specialundervisning

elevhälsans arbete

undervisa i smågrupper

dokumentation

stöd inne i klassrummet

skolutveckling

anpassa material

utredningar

handledning

annan arbetsuppgift.....

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens kompetens

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

**Att specialpedagogen är väl insatt i aktuell skolforskning är:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik är:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap om elevers problem eller behov i enskilda ämnen:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetsätt för barn och elever i behov av särskilt stöd i klassrummet är:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetsätt för barn och elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet är:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Att specialpedagogen visar förmåga att leda utveckling av det pedagogiska arbetet på skolan med målet att möta behoven hos alla elever är:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt

**Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor är:**

mycket viktigt                      ganska viktigt                      mindre viktigt                      inte viktigt



## Bilaga 2 Sammanställning av enkät

### Enkät angående undervisande lärares förväntningar på specialpedagogen

#### Bakgrund

(ringa in ditt svar)

	antal svar	
<b>Vilken årskurs undervisar du i?</b>	1-3	(17)
	4-6	(9)
	7-9	(12)
	över stadierna	(4)
<b>Hur många år har du undervisat som lärare</b>	mindre än 10 år	(12)
	10 – 20 år	(26)
	mer än 20 år	(2)
	ej angivit	(2)
<b>I vilket eller vilka ämnen undervisar du i?</b>		
<b>Har du högskolepoäng i specialpedagogik?</b>	JA .....	poäng
	NEJ	

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens arbetsuppgifter

Hur viktigt eller oviktigt anser du att nedanstående påståenden är?

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

### Specialpedagogen ska handleda:

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
25	11	4	1

### Specialpedagogen ska arbeta förebyggande för att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer:

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
20	18	3	0

### Specialpedagogen ska genomföra pedagogiska utredningar:

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
28	15	0	0

### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på skolnivå:

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
23	14	5	0

### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på gruppnivå:

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
11	24	8	0

### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på individnivå:

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
37	5	1	0

### Specialpedagogen ska utforma åtgärdsprogram:

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
22	11	7	1

### Specialpedagogen ska vara behjälplig vid utformandet av åtgärdsprogram:

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
32	11	0	0

### Specialpedagogen ska leda och utveckla det pedagogiska arbetet på skolan:

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
4	14	24	0

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor:**

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
28	14	1	0

**Specialpedagogen ska arbeta enskilt med elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet:**

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
21	12	7	2

**Specialpedagogen ska stötta upp enskilda elever inne i klassrummet:**

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
16	16	7	2

**Specialpedagogen ska arbeta med undervisning i liten grupp med elever som är i behov av särskilt stöd:**

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
21	12	7	2

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner för föräldrar:**

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
22	15	6	0

**Specialpedagogen ska samarbeta med elevhälsan, t.ex. vid elevhälsans möten:**

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
30	11	1	0

**Vilken arbetsuppgift tycker du är den viktigaste för specialpedagogen?**

(ange ett till tre alternativ)

individuellt inriktad specialundervisning

25

undervisa i smågrupper

13

stöd inne i klassrummet

6

anpassa material

20

handledning

24

elevhälsans arbete

10

dokumentation

7

skolutveckling

4

utredningar

16

annan arbetsuppgift

0

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens kompetens

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

### Att specialpedagogen är väl insatt i aktuell skolforskning är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
26	15	0	0

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
37	4	0	0

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap om elevers problem eller behov i enskilda ämnen:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
27	11	3	1

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd i klassrummet är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
31	11	0	0

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
23	13	6	0

### Att specialpedagogen visar förmåga att leda utveckling av det pedagogiska arbetet på skolan med målet att möta behoven hos alla elever är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
17	13	11	0

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
25	14	2	0

## Bilaga 3 Sammanställning av enkät - lågstadiet

### Enkät angående undervisande lärares förväntningar på specialpedagogen

#### Bakgrund

(ringa in ditt svar)

	antal svar	
<b>Vilken årskurs undervisar du i?</b>	1-3	(18)
	4-6	
	7-9	
<b>Hur många år har du undervisat som lärare</b>	mindre än 10 år	(7)
	10 – 20 år	(8)
	mer än 20 år	(3)
	ej angivit	(0)
<b>I vilket eller vilka ämnen undervisar du i?</b>		
<b>Har du högskolepoäng i specialpedagogik?</b>	JA .....	poäng (6)
	(15, 10, 40, 50 resp. 10 hp, en utbildad äldre spec. lärare)	
	NEJ	(11)



## Vad förväntar du dig av specialpedagogens arbetsuppgifter

### Hur viktigt eller oviktigt anser du att nedanstående påståenden är?

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

#### Specialpedagogen ska handleda:

(I resultatet redovisas de lärare som arbetat mindre än 10 år först (kursiv), sedan 10-20 år (grå) och därefter över 20 år (svart).)

mycket viktigt <i>5 + 7 + 1 = 13</i>	ganska viktigt <i>2 = 2</i>	mindre viktigt <i>1 + 1 = 2</i>	inte viktigt <i>1 = 1</i>
---	--------------------------------	------------------------------------	------------------------------

#### Specialpedagogen ska arbeta förebyggande för att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer:

mycket viktigt <i>4 + 4 + 1 = 9</i>	ganska viktigt <i>2 + 3 + 2 = 7</i>	mindre viktigt <i>1 = 1</i>	inte viktigt <b>0</b>
--	--	--------------------------------	--------------------------

#### Specialpedagogen ska genomföra pedagogiska utredningar:

mycket viktigt <i>5 + 7 + 2 = 13</i>	ganska viktigt <i>2 + 1 + 1 = 4</i>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
---	--	----------------------------	--------------------------

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på skolnivå:

mycket viktigt <i>5 + 6 + 2 = 13</i>	ganska viktigt <i>2 + 1 + 1 = 4</i>	mindre viktigt <i>1 = 1</i>	inte viktigt <b>0</b>
---	--	--------------------------------	--------------------------

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på gruppnivå:

mycket viktigt <i>1 + 3 + 1 = 4</i>	ganska viktigt <i>5 + 3 + 2 = 10</i>	mindre viktigt <i>1 + 2 = 3</i>	inte viktigt <b>0</b>
--	---	------------------------------------	--------------------------

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på individnivå:

mycket viktigt <i>6 + 7 + 2 = 15</i>	ganska viktigt <i>1 + 1 + 1 = 3</i>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
---	--	----------------------------	--------------------------

#### Specialpedagogen ska utforma åtgärdsprogram:

mycket viktigt <i>3 + 4 + 2 = 9</i>	ganska viktigt <i>1 + 1 + 1 = 3</i>	mindre viktigt <i>3 + 2 = 5</i>	inte viktigt <i>1 = 1</i>
--	--	------------------------------------	------------------------------

#### Specialpedagogen ska vara behjälplig vid utformandet av åtgärdsprogram:

mycket viktigt <i>5 + 7 + 3 = 15</i>	ganska viktigt <i>2 + 1 = 3</i>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
---	------------------------------------	----------------------------	--------------------------

#### Specialpedagogen ska leda och utveckla det pedagogiska arbetet på skolan:

mycket viktigt <i>2 + 1 = 3</i>	ganska viktigt <i>2 + 3 + 2 = 7</i>	mindre viktigt <i>3 + 3 + 1 = 7</i>	inte viktigt <i>1 = 1</i>
------------------------------------	--	--	------------------------------

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor:**

mycket viktigt $5 + 6 + 1 = 12$	ganska viktigt $2 + 2 + 1 = 5$	mindre viktigt $1 = 1$	inte viktigt $0$
------------------------------------	-----------------------------------	---------------------------	---------------------

**Specialpedagogen ska arbeta enskilt med elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet:**

mycket viktigt $3 + 4 + 2 = 9$	ganska viktigt $4 + 1 + 1 = 6$	mindre viktigt $3 = 3$	inte viktigt $0$
-----------------------------------	-----------------------------------	---------------------------	---------------------

**Specialpedagogen ska stötta upp enskilda elever inne i klassrummet:**

mycket viktigt $3 + 3 + 2 = 8$	ganska viktigt $3 + 2 + 1 = 6$	mindre viktigt $1 + 2 = 3$	inte viktigt $1 = 1$
-----------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------	-------------------------

**Specialpedagogen ska arbeta med undervisning i liten grupp med elever som är i behov av särskilt stöd:**

mycket viktigt $4 + 6 + 2 = 12$	ganska viktigt $3 = 3$	mindre viktigt $2 + 1 = 3$	inte viktigt $0$
------------------------------------	---------------------------	-------------------------------	---------------------

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner för föräldrar:**

mycket viktigt $2 + 5 + 2 = 9$	ganska viktigt $2 + 3 = 5$	mindre viktigt $3 + 1 = 4$	inte viktigt $0$
-----------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	---------------------

**Specialpedagogen ska samarbeta med elevhälsan, t.ex. vid elevhälsans möten:**

mycket viktigt $5 + 7 + 2 = 14$	ganska viktigt $2 + 1 + 1 = 4$	mindre viktigt $0$	inte viktigt $0$
------------------------------------	-----------------------------------	-----------------------	---------------------

**Vilken arbetsuppgift tycker du är den viktigaste för specialpedagogen?**

(ange ett till tre alternativ)

individuell inriktad specialundervisning

$6 + 4 + 2 = 12$

undervisa i smågrupper

$1 + 3 + 2 = 6$

stöd inne i klassrummet

$1 = 1$

anpassa material

$4 + 3 + 1 = 8$

handledning

$4 + 3 + 1 = 8$

elevhälsans arbete

$3 + 4 + 1 = 8$

dokumentation

$2 + 2 = 4$

skolutveckling

$1 + 1 = 2$

utredningar

$1 + 3 = 4$

annan arbetsuppgift

$0$

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens kompetens

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

### Att specialpedagogen är väl insatt i aktuell skolforskning är:

(I resultatet redovisas de lärare som arbetat mindre än 10 år först (kursiv), sedan 10-20 år (grå) och därefter över 20 år (svart).)

mycket viktigt $5 + 5 + 2 = 12$	ganska viktigt $2 + 2 + 1 = 5$	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
------------------------------------	-----------------------------------	----------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik är:

mycket viktigt $7 + 7 + 2 = 16$	ganska viktigt $1 = 1$	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
------------------------------------	---------------------------	----------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap om elevers problem eller behov i enskilda ämnen:

mycket viktigt $5 + 7 + 1 = 13$	ganska viktigt $1 + 1 + 1 = 3$	mindre viktigt $1 = 1$	inte viktigt <b>0</b>
------------------------------------	-----------------------------------	---------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd i klassrummet är:

mycket viktigt $7 + 6 + 1 = 14$	ganska viktigt $2 + 1 = 3$	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
------------------------------------	-------------------------------	----------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet är:

mycket viktigt $5 + 6 + 1 = 12$	ganska viktigt $2 + 1 = 3$	mindre viktigt $1 + 1 = 2$	inte viktigt <b>0</b>
------------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar förmåga att leda utveckling av det pedagogiska arbetet på skolan med målet att möta behoven hos alla elever är:

mycket viktigt $5 + 3 + 2 = 10$	ganska viktigt $1 + 5 = 6$	mindre viktigt $1 = 1$	inte viktigt <b>0</b>
------------------------------------	-------------------------------	---------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor är:

mycket viktigt $5 + 5 + 1 = 11$	ganska viktigt $1 + 3 + 1 = 4$	mindre viktigt $1 = 1$	inte viktigt <b>0</b>
------------------------------------	-----------------------------------	---------------------------	--------------------------

**Har du några andra förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter eller kompetens som den här enkäten inte har tagit upp och som du tycker är viktigt att få fram?**

*”Som mentor/lärare är det otydligt vad jag kan få för stöd/hjälp av specialpedagogen. Jag önskar elevantpassat material från specialpedagogen som har stor kunskap om vilka material som finns och som kan instruera eleven en-till-en om hur man arbetar med det!”*

*”Det är tråkigt när man som ensam mentor upplever att specialpedagog inte är så intresserad av att arbeta med barn i behov av särskilt stöd utan hänvisar till annat, formalia & bollar runt frågan istället för att sätta fokus på barnens behov. Det går flera terminer utan att elever får adekvat stöd.”*

*”Önskvärt är att det finns speciallärare som kan samarbeta med oss och eleverna och inte specialpedagoger som inte vill/kan arbeta med de elever som verkligen behöver stöd i svenska och matte.”*

*”Min uppfattning är att skolan har allra störst behov av speciallärare som arbetar aktivt med eleverna inte spec. pedagoger som gömmer sig bakom pappershögar, möten och utredningar. Det är för det mest eleverna som behöver allt stöd de kan få i sin utveckling.”*

*”Jag ser att jag kryssat mycket viktigt på det mesta. Naturligtvis kan inte specialped. göra detta arbete själv. Att vara bollplank och rådgivare för klasslärare ser jag som det viktigaste. Att arbeta en till en bör specped. göra men bara med elever där endast hen har kunskapen.”*

## Bilaga 4 Sammanställning av enkät - mellanstadiet

### Enkät angående undervisande lärares förväntningar på specialpedagogen

#### Bakgrund

(ringa in ditt svar)

		antal svar
<b>Vilken årskurs undervisar du i?</b>	1-3	
	4-6	(9)
	7-9	
<b>Hur många år har du undervisat som lärare</b>	mindre än 10 år	(1)
	10 – 20 år	(8)
	mer än 20 år	(0)
	ej angivit	(0)
<b>I vilket eller vilka ämnen undervisar du i?</b>		
<b>Har du högskolepoäng i specialpedagogik?</b>	JA ...poäng (3 hp)	(1)
	NEJ	(9)

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens arbetsuppgifter

### Hur viktigt eller oviktigt anser du att nedanstående påståenden är?

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

#### Specialpedagogen ska handleda:

(I resultatet redovisas de lärare som arbetat mindre än 10 år först (kursiv), och sedan 10-20 år (grå).)

mycket viktigt <i>1 + 4 = 5</i>	ganska viktig 3 = 3	mindre viktigt 1 = 1	inte viktigt 0
------------------------------------	------------------------	-------------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska arbeta förebyggande för att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer:

mycket viktigt 3 = 3	ganska viktigt <i>1 + 3 = 4</i>	mindre viktigt 2 = 2	inte viktigt 0
-------------------------	------------------------------------	-------------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska genomföra pedagogiska utredningar:

mycket viktigt 7 = 7	ganska viktigt <i>1 + 1 = 2</i>	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
-------------------------	------------------------------------	---------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på skolnivå:

mycket viktigt 2 = 2	ganska viktigt 4 = 4	mindre viktigt <i>1 + 2 = 3</i>	inte viktigt 0
-------------------------	-------------------------	------------------------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på gruppnivå:

mycket viktigt 2 = 2	ganska viktigt <i>1 + 4 = 5</i>	mindre viktigt 2 = 2	inte viktigt 0
-------------------------	------------------------------------	-------------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på individnivå:

mycket viktigt <i>1 + 7 = 8</i>	ganska viktigt 0	mindre viktigt 1 = 1	inte viktigt 0
------------------------------------	---------------------	-------------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska utforma åtgärdsprogram:

mycket viktigt 7 = 7	ganska viktigt 1 = 1	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
-------------------------	-------------------------	---------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska vara behjälplig vid utformandet av åtgärdsprogram:

mycket viktigt <i>1 + 7 = 8</i>	ganska viktigt 1 = 1	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
------------------------------------	-------------------------	---------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska leda och utveckla det pedagogiska arbetet på skolan:

mycket viktigt 0	ganska viktigt 3 = 3	mindre viktigt <i>1 + 5 = 6</i>	inte viktigt 0
---------------------	-------------------------	------------------------------------	-------------------

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor:**

mycket viktigt $1 + 3 = 4$	ganska viktigt $5 = 5$	mindre viktigt $0$	inte viktigt $0$
-------------------------------	---------------------------	-----------------------	---------------------

**Specialpedagogen ska arbeta enskilt med elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet:**

mycket viktigt $1 + 6 = 7$	ganska viktigt $1 = 1$	mindre viktigt $1 = 1$	inte viktigt $0$
-------------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------

**Specialpedagogen ska stötta upp enskilda elever inne i klassrummet:**

mycket viktigt $4 = 4$	ganska viktigt $1 + 2 = 3$	mindre viktigt $2 = 2$	inte viktigt $0$
---------------------------	-------------------------------	---------------------------	---------------------

**Specialpedagogen ska arbeta med undervisning i liten grupp med elever som är i behov av särskilt stöd:**

mycket viktigt $4 = 4$	ganska viktigt $1 + 3 = 4$	mindre viktigt $1 = 1$	inte viktigt $0$
---------------------------	-------------------------------	---------------------------	---------------------

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner för föräldrar:**

mycket viktigt $4 = 4$	ganska viktigt $1 + 4 = 5$	mindre viktigt $0$	inte viktigt $0$
---------------------------	-------------------------------	-----------------------	---------------------

**Specialpedagogen ska samarbeta med elevhälsan, t.ex. vid elevhälsans möten:**

mycket viktigt $5 = 5$	ganska viktigt $1 + 3 = 4$	mindre viktigt $0$	inte viktigt $0$
---------------------------	-------------------------------	-----------------------	---------------------

**Vilken arbetsuppgift tycker du är den viktigaste för specialpedagogen?**

(ange ett till tre alternativ)

individuell inriktad specialundervisning

$1 + 6 = 7$

undervisa i smågrupper

$2 = 3$

stöd inne i klassrummet

$1 = 1$

anpassa material

$5 = 5$

handledning

$1 + 3 = 4$

elevhälsans arbete

$1 = 1$

dokumentation

$2 = 2$

skolutveckling

$0$

utredningar

$1 + 4 = 5$

annan arbetsuppgift

$0$

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens kompetens

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

### Att specialpedagogen är väl insatt i aktuell skolforskning är:

(I resultatet redovisas de lärare som arbetat mindre än 10 år först (kursiv), och sedan 10-20 år (grå))

mycket viktigt 5 = 5	ganska viktigt 1 + 3 = 4	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
-------------------------	-----------------------------	---------------------	-------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik är:

mycket viktigt 1 + 6 = 7	ganska viktigt 2 = 2	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
-----------------------------	-------------------------	---------------------	-------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap om elevers problem eller behov i enskilda ämnen:

mycket viktigt 1 + 5 = 6	ganska viktigt 3 = 3	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
-----------------------------	-------------------------	---------------------	-------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd i klassrummet är:

mycket viktigt 6 = 6	ganska viktigt 1 + 2 = 3	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
-------------------------	-----------------------------	---------------------	-------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet är:

mycket viktigt 1 + 6 = 7	ganska viktigt 2 = 6	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
-----------------------------	-------------------------	---------------------	-------------------

### Att specialpedagogen visar förmåga att leda utveckling av det pedagogiska arbetet på skolan med målet att möta behoven hos alla elever är:

mycket viktigt 2 = 2	ganska viktigt 1 = 1	mindre viktigt 1 + 5 = 6	inte viktigt 0
-------------------------	-------------------------	-----------------------------	-------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor är:

mycket viktigt 4 = 4	ganska viktigt 1 + 3 = 4	mindre viktigt 1 = 1	inte viktigt 0
-------------------------	-----------------------------	-------------------------	-------------------



**Har du några andra förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter eller kompetens som den här enkäten inte har tagit upp och som du tycker är viktigt att få fram?**

*”Utveckla det pedagogiska arbetet på skolan görs tillsammans. (Rektorns ansvar)”*

*”Att spec.ped. skall vara den drivande parten för elevernas utveckling”.*

## Bilaga 5 Sammanställning av enkät - högstadiet

### Enkät angående undervisande lärares förväntningar på specialpedagogen

#### Bakgrund

(ringa in ditt svar)

		antal svar
Vilken årskurs undervisar du i?	1-3	
	4-6	
	7-9	(12)
Hur många år har du undervisat som lärare	mindre än 10 år	(4)
	10 – 20 år	(6)
	mer än 20 år	(0)
	ej angivit	(2)
I vilket eller vilka ämnen undervisar du i? .....		
Har du högskolepoäng i specialpedagogik?	JA ..... poäng (20, 55, resp. 60 hp)	(3)
	NEJ	(9)

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens arbetsuppgifter

### Hur viktigt eller oviktigt anser du att nedanstående påståenden är?

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

#### Specialpedagogen ska handleda:

(I resultatet redovisas de lärare som arbetat mindre än 10 år först (kursiv), sedan 10-20 år (grå) och därefter de som inte angivit (svart).)

mycket viktigt 2 + 4 = 13	ganska viktig 1 + 2 = 3	mindre viktigt 1 = 1	inte viktigt 0
------------------------------	----------------------------	-------------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska arbeta förebyggande för att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer:

mycket viktigt 2 + 3 + 1 = 6	ganska viktigt 2 + 3 = 5	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
---------------------------------	-----------------------------	---------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska genomföra pedagogiska utredningar:

mycket viktigt 1 + 4 + 1 = 6	ganska viktigt 3 + 2 + 1 = 6	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
---------------------------------	---------------------------------	---------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på skolnivå:

mycket viktigt 1 + 5 + 1 = 7	ganska viktigt 3 + 1 = 4	mindre viktigt 1 = 1	inte viktigt 0
---------------------------------	-----------------------------	-------------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på gruppnivå:

mycket viktigt 1 + 2 = 3	ganska viktigt 3 + 3 = 6	mindre viktigt 1 + 2 = 3	inte viktigt 0
-----------------------------	-----------------------------	-----------------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på individnivå:

mycket viktigt 3 + 6 + 1 = 10	ganska viktigt 1 + 1 = 2	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
----------------------------------	-----------------------------	---------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska utforma åtgärdsprogram:

mycket viktigt 2 + 4 = 6	ganska viktigt 2 + 1 = 3	mindre viktigt 1 + 1 = 2	inte viktigt 0
-----------------------------	-----------------------------	-----------------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska vara behjälplig vid utformandet av åtgärdsprogram:

mycket viktigt 2 + 3 + 1 = 6	ganska viktigt 2 + 3 + 1 = 6	mindre viktigt 0	inte viktigt 0
---------------------------------	---------------------------------	---------------------	-------------------

#### Specialpedagogen ska leda och utveckla det pedagogiska arbetet på skolan:

mycket viktigt 1 = 1	ganska viktigt 3 + 1 = 4	mindre viktigt 1 + 4 + 2 = 7	inte viktigt 0
-------------------------	-----------------------------	---------------------------------	-------------------

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor:**

mycket viktigt $3 + 5 + 1 = 9$	ganska viktigt $1 + 1 + 1 = 3$	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
-----------------------------------	-----------------------------------	----------------------------	--------------------------

**Specialpedagogen ska arbeta enskilt med elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet:**

mycket viktigt $3 + 1 = 4$	ganska viktigt $3 = 3$	mindre viktigt $2 = 2$	inte viktigt $1 + 1 = 2$
-------------------------------	---------------------------	---------------------------	-----------------------------

**Specialpedagogen ska stötta upp enskilda elever inne i klassrummet:**

mycket viktigt $1 + 1 + 1 = 3$	ganska viktigt $2 + 2 = 4$	mindre viktigt $2 = 2$	inte viktigt $1 = 1$
-----------------------------------	-------------------------------	---------------------------	-------------------------

**Specialpedagogen ska arbeta med undervisning i liten grupp med elever som är i behov av särskilt stöd:**

mycket viktigt $2 + 2 + 1 = 5$	ganska viktigt $1 + 1 = 2$	mindre viktigt $2 = 2$	inte viktigt $1 + 1 = 2$
-----------------------------------	-------------------------------	---------------------------	-----------------------------

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner för föräldrar:**

mycket viktigt $2 + 5 = 7$	ganska viktigt $1 + 1 + 2 = 4$	mindre viktigt $1 = 1$	inte viktigt <b>0</b>
-------------------------------	-----------------------------------	---------------------------	--------------------------

**Specialpedagogen ska samarbeta med elevhälsan, t.ex. vid elevhälsans möten:**

mycket viktigt $2 + 4 + 2 = 8$	ganska viktigt $1 + 1 = 2$	mindre viktigt $1 = 1$	inte viktigt <b>0</b>
-----------------------------------	-------------------------------	---------------------------	--------------------------

**Vilken arbetsuppgift tycker du är den viktigaste för specialpedagogen?**

(ange ett till tre alternativ)

individuell inriktad specialundervisning

$1 + 3 = 4$

undervisa i smågrupper

$1 + 1 + 1 = 3$

stöd inne i klassrummet

$1 + 2 = 3$

anpassa material

$3 + 2 = 5$

handledning

$3 + 5 + 1 = 9$

elevhälsans arbete

$1 = 1$

dokumentation

**0**

skolutveckling

$1 + 1 = 2$

utredningar

$3 + 1 = 4$

annan arbetsuppgift

**0**

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens kompetens

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

### Att specialpedagogen är väl insatt i aktuell skolforskning är:

(I resultatet redovisas de lärare som arbetat mindre än 10 år först (kursiv), sedan 10-20 år (grå) och därefter de som inte angivit (svart).)

mycket viktigt <i>1 + 4 + 1 = 6</i>	ganska viktigt <i>2 + 2 + 1 = 5</i>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
--	--	----------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik är:

mycket viktigt <i>3 + 5 + 2 = 10</i>	ganska viktigt <i>1 = 1</i>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
---	--------------------------------	----------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap om elevers problem eller behov i enskilda ämnen:

mycket viktigt <i>3 + 3 = 6</i>	ganska viktigt <i>1 + 1 + 1 = 3</i>	mindre viktigt <i>1 + 1 = 2</i>	inte viktigt <i>1 = 1</i>
------------------------------------	--	------------------------------------	------------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd i klassrummet är:

mycket viktigt <i>3 + 5 + 1 = 9</i>	ganska viktigt <i>1 + 1 + 1 = 3</i>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
--	--	----------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet är:

mycket viktigt <i>2 + 1 = 3</i>	ganska viktigt <i>2 + 3 + 1 = 6</i>	mindre viktigt <i>2 + 1 = 3</i>	inte viktigt <b>0</b>
------------------------------------	--	------------------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar förmåga att leda utveckling av det pedagogiska arbetet på skolan med målet att möta behoven hos alla elever är:

mycket viktigt <i>1 + 3 = 4</i>	ganska viktigt <i>2 + 1 + 1 = 4</i>	mindre viktigt <i>1 + 1 = 2</i>	inte viktigt <b>0</b>
------------------------------------	--	------------------------------------	--------------------------

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor är:

mycket viktigt <i>2 + 6 + 1 = 9</i>	ganska viktigt <i>1 + 1 = 2</i>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
--	------------------------------------	----------------------------	--------------------------

**Har du några andra förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter eller kompetens som den här enkäten inte har tagit upp och som du tycker är viktigt att få fram?**

*”Tycker det är viktigt att spec.ped. med sin kunskap, kan handleda andra så kunskapen kan praktiseras av andra pedagoger.”*

## **Bilaga 6 Sammanställning av enkät – lärare som undervisar i flera stadier**

### **Enkät angående undervisande lärares förväntningar på specialpedagogen**

#### **Bakgrund**

(ringa in ditt svar)

		<b>antal svar</b>
<b>Vilken årskurs undervisar du i?</b>	1-3	
	4-6	
	7-9	
	flera stadier	(4)
<b>Hur många år har du undervisat som lärare</b>	mindre än 10 år	(0)
	10 – 20 år	(4)
	mer än 20 år	(0)
	ej angivit	(0)
<b>I vilket eller vilka ämnen undervisar du i?</b>		
<b>Har du högskolepoäng i specialpedagogik?</b>	JA ..... poäng (15 hp)	(1)
	NEJ	(3)

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens arbetsuppgifter

### Hur viktigt eller oviktigt anser du att nedanstående påståenden är?

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

#### Specialpedagogen ska handleda:

(Då alla lärare i den här kategorin arbetat mellan 10-20 år resovisas endast totalt antal svar)

mycket viktigt	ganska viktig	mindre viktigt	inte viktigt
<b>1</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

#### Specialpedagogen ska arbeta förebyggande för att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>2</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

#### Specialpedagogen ska genomföra pedagogiska utredningar:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>1</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på skolnivå:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>2</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på gruppnivå:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>1</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

#### Specialpedagogen ska analysera svårigheter på individnivå:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>4</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

#### Specialpedagogen ska utforma åtgärdsprogram:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>0</b>	<b>4</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

#### Specialpedagogen ska vara behjälplig vid utformandet av åtgärdsprogram:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>3</b>	<b>1</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

#### Specialpedagogen ska leda och utveckla det pedagogiska arbetet på skolan:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>0</b>	<b>0</b>	<b>4</b>	<b>0</b>



**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor:**

mycket viktigt <b>3</b>	ganska viktigt <b>1</b>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------------------------

**Specialpedagogen ska arbeta enskilt med elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet:**

mycket viktigt <b>1</b>	ganska viktigt <b>2</b>	mindre viktigt <b>1</b>	inte viktigt <b>0</b>
----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------------------------

**Specialpedagogen ska stötta upp enskilda elever inne i klassrummet:**

mycket viktigt <b>1</b>	ganska viktigt <b>3</b>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------------------------

**Specialpedagogen ska arbeta med undervisning i liten grupp med elever som är i behov av särskilt stöd:**

mycket viktigt <b>0</b>	ganska viktigt <b>3</b>	mindre viktigt <b>1</b>	inte viktigt <b>0</b>
----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------------------------

**Specialpedagogen ska vara en kvalificerad samtalspartner för föräldrar:**

mycket viktigt <b>2</b>	ganska viktigt <b>1</b>	mindre viktigt <b>1</b>	inte viktigt <b>0</b>
----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------------------------

**Specialpedagogen ska samarbeta med elevhälsan, t.ex. vid elevhälsans möten:**

mycket viktigt <b>3</b>	ganska viktigt <b>1</b>	mindre viktigt <b>0</b>	inte viktigt <b>0</b>
----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------------------------

**Vilken arbetsuppgift tycker du är den viktigaste för specialpedagogen?**

(ange ett till tre alternativ)

individuell inriktad specialundervisning

**2**

undervisa i smågrupper

**1**

stöd inne i klassrummet

**1**

anpassa material

**2**

handledning

**3**

elevhälsans arbete

**0**

dokumentation

**1**

skolutveckling

**0**

utredningar

**2**

annan arbetsuppgift

**0**

## Vad förväntar du dig av specialpedagogens kompetens

(ringa in det alternativ som du tycker stämmer bäst in på dina förväntningar)

### Att specialpedagogen är väl insatt i aktuell skolforskning är:

(I resultatet redovisas de lärare som arbetat mindre än 10 år först (kursiv), och sedan 10-20 år (grå))

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>4</b>	<b>1</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>4</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

### Att specialpedagogen visar fördjupad kunskap om elevers problem eller behov i enskilda ämnen:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>2</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd i klassrummet är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>2</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att individanpassa arbetssätt för barn och elever i behov av särskilt stöd utanför klassrummet är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>1</b>	<b>2</b>	<b>1</b>	<b>0</b>

### Att specialpedagogen visar förmåga att leda utveckling av det pedagogiska arbetet på skolan med målet att möta behoven hos alla elever är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>0</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>0</b>

### Att specialpedagogen visar fördjupad förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor är:

mycket viktigt	ganska viktigt	mindre viktigt	inte viktigt
<b>1</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

**Har du några andra förväntningar på specialpedagogens arbetsuppgifter eller kompetens som den här enkäten inte har tagit upp och som du tycker är viktigt att få fram?**

*”Viktigt att specialpedagogen har förståelse och respekt för erfarna lärares erfarenhet och att läraren som är mycket i klassen också har en stor erfarenhet som inte står specialpedagogernas förfogande.”*